

JTO EHDOTUS

**Jalostuksen tavoiteohjelma
2019 - 2023**

- OWCZAREK PODHALANSKI -

Hyväksytty rotua harrastavan yhdistyksen yleiskokouksessa [pp.kk.vuosi]
Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa [pp.kk.vuosi]
SKL:n jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt [pp.kk.vuosi]

Sisällys

1. YHTEENVETO	3
2. RODUN TAUSTA	5
3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA	6
4. RODUN NYKYTILANNE	8
4.1.1. Rekisteröinnit	10
4.1.2. Rodun jalostuspohja Suomessa	11
4.2.2 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa	21
4.2.3 Käyttö- ja koeominaisuudet	24
4.2.4 Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen	25
4.2.5 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista sekä niiden korjaamisesta	26
4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet	26
Lonkkaniveldysplasia	26
Kyynärnivelen kasvuhäiriö	29
4.3.2 Muut Suomessa rodulla todetut merkittävät sairaudet	31
4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt	32
4.3.4. Lisääntyminen	33
4.3.5. Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet	34
4.3.6. Yhteenveto rodun keskeisimmistä hyvinvointi- ja terveysongelmista	34
5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA	36
6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	37
7. LÄHTEET	44
8. LIITTEET	45
Liite 1. terveystarkastuksen yhteenveto v. 2008	45

1. YHTEENVETO

Owczarek podhalanski on kookas valkoinen laumanvartijarotu, joka on kotoisin Etelä-Puolan Tatra-vuoristosta. Rotumääritelmä kuvailee koiraa rauhalliseksi, älykkääksi ja tarkkaavaiseksi. Rotu on alkukantainen ja pitkäikäinen; vuoristossa näiltä roduilta on vaadittu kestävyyttä ja voimaa hankalissakin olosuhteissa. Owczarek podhalanski kuuluu roturyhmään 1.

Podhalanskin tulee olla kunnioitusta herättävän ja näyttävän näköinen. Owczarek podhalanskin tulee näyttää kookkaalta ja ryhdikkäältä niin seisoessaan kuin liikkeessaankin. Tärkeä osa podhalanskin yleisvaikutelmaa on hyvä lihaskunto ja liikkumisen mahdollistava terve rakenne. Koiran alkuperäinen käyttötarkoitus tulee aina ottaa huomioon jalostusvalintoja tehtäessä.

Owczarek podhalanski on maailmalla lukumääräisesti varsin pieni rotu. Viime vuosina rodun suosio on kuitenkin kasvanut niin kotimaassaan Puolassa kuin myös muualla Euroopassa. Kansainvälisestä rotutietokannasta (<http://www.owczarek-podhalanski.eu>) tulee jopa 555 osumaa haettassa koiria esim. syntymävuoden 2015 perusteella, joten todennäköisesti rodun yleisyys on lisääntynyt kymmenen vuoden takaisista arvioista (3500 – 5000 koiraa). Yksittäisiä kasvattajia on nykyään Puolan, Ranskan, Saksan, Hollannin ja Belgian lisäksi mm. USA:ssa, Chilessä, Venäjällä, Baltian maissa, Australiassa ja Iso-Britanniassa. Podhalanskien asema Suomessa on pysynyt hyvin samanlaisena viimeiset 10 vuotta, vuosittain pentuja rekisteröidään 30 – 50 kpl. Suomeen rotu saapui 1990, ja vuoden 2017 loppuun mennessä Suomessa on rekisteröity 886 Owczarek Podhalanskia.

Rodun alkuperäinen käyttötarkoitus on suojella lammaslaumoja pedoilta ja varkailta. Nykyisin lähes kaikki koirat toimivat pihavahteina ja seuralaisena, vain muutamat yksilöt ovat työkäytössä eläintiloilla. Aivan aloittelijoille se ei kuitenkaan sovi vahvan vartiointiviettinsä ja itsenäisen luonteensa vuoksi. Laumanvartijakoiraa harkitsevan tulee perehtyä rotuun huolella.

Rotua on pidetty alkukantaisena ja terveenä. Tosiasia kuitenkin on, että rodusta ei ole paljon todellista tietoa. Informaatiota on ryhdytty keräämään niin terveydestä kuin luonteestakin viime vuosina, jotta voidaan muodostaa selkeämpää kuvaa rodun nykytilasta. Suurimpana terveysuhkana on edelleen lonkkanivelen kasvuhäiriö. Tutkittuja koiria on edelleen vähän, kaikista rekisteröidyistä koirista on tutkittu vain 33 %, ja omistajien kannustaminen kuvauksiin on tiedottamisesta huolimatta haasteellista. Rodussa on vuosien varrella ilmennyt myös kyynärnivelen kasvuhäiriötä sekä polviuongelmia, kuten eturistisidevaurioita.

Rodun populaatio on pieni ja lähes kaikki koirat ovat läheistä sukua toisilleen. Tämä on rodun uhka, sillä suomalaisen geenipoolin laajentaminen on hankalaa. Muualla kuin rodun kotimaassa olevat jalostuskoirat polveutuvat kaikki puolalaisista esivanhemmista, joiden taustalla on samoja koiria kuin suomalaisten koirien sukupuissa. Lisäksi rodun kotimaista geenipohjaa on viimeisten 10 vuoden aikana kaventanut muutamien ulkomailta tuotujen PEVISA-määräykset täyttävien jalostusurosten liiallinen käyttö samansukuisille nartuille. Tilanne on huolestuttava, sillä tulevaisuudessa kotimaasta on vaikea löytää eri sukuisia parituskumppaneita jalostuskoirille.

Ratkaisuna ongelmaan yhdistys esittää jalostuskoirille jälkeläisrajoitusta. Geenipohjan turvaamiseksi uusintayhdistelmien käyttö on kiellettyä ja yhdistys kannustaa kasvattajia valitsemaan jalostukseen näyttelyvoittajien vähemmän tunnettuja sisaruksia, jotta mahdollisimman suuri määrä syntyneistä koirista saataisiin jalostuskäyttöön ja että molempia sukupuolia käytettäisiin jalostukseen yhtä paljon. Muita geenipohjan leventämiseen tähtäviä keinoja ovat vierassukuisten tuontikoirien hankkiminen tai lainaaminen jalostuskäyttöä varten ulkomailta sekä narttujen astuttaminen ulkomaisilla uroksilla tai tuontispermalla.

SKL:n jalostusstrategian suosittaa yleisesti, ettei yhdenkään koiran elinikäinen jälkeläismäärä ylitä 5 % rodun populaatiossa yhden sukupolven (yksi sukupolvi on 4 vuotta) jaksolla syntyneistä pennuista. Lisäksi populaatiogenetiikan mukaan pienilukuisessa rodussa matador-urokseksi voidaan luokitella koira, jolla on enemmän kuin yksi pentue. Vuosien 2014 – 2017 aikana rekisteröitiin yhteensä 122 koira, jolloin suositeltava pentuemäärä yhdelle jalostuskoiralle on 6 pentua (5% kaikista rekisteröinneistä). Yhtä koira tulisi käyttää jalostukseen siis vain yhden kerran elinikänsä aikana keskimääräisen pentuekoon ollessa 7. Käytännössä tämä ei ole mahdollista, sillä koiria tutkitaan keskimääräisesti edelleenkin liian vähän ja liian läheiset sukulaisuussuhteet rajoittavat jalostuskäyttöä. Esimerkiksi viimeisen kahden sukupolven aikana syntyneistä pennuista (326 kpl) keskimäärin 38 % on tutkittu lonkkaniveldysplasian osalta. Lisäksi syntyneistä pentueista vain muutamia yksilöitä on käytetty tuottamaan seuraavan sukupolven pentuja.

Rodun suurimpana uhkana ja ongelmana on edelleen jalostukseen käytettävien yksilöiden löytämisen lisäksi terveys- ja luonnetietojen keräämisen vaikeus. Koirat otetaan yleisesti maaseudulle, eri puolelle Suomea, eivätkä omistajat ole rotua harrastavan yhdistyksen jäseniä, eivätkä harrasta näyttelytoimintaa. Tällöin koirat ovat tavoittamattomissa niin jalostuksesta kuin tietojen keruusta.

Rotua harrastava yhdistys - Suomen Owczarek Podhalanskit ry. - julkaisee tietoa rodusta Owczarek Podhalanski -nimisessä yhdistyksen jäsenlehdessä sekä Internet-sivuilla www.podhalanski.fi sekä omassa Facebook-ryhmässä.

Rotuyhdistys suosittelee pennunostajaa tutustumaan rodun jalostusohjelman pentueen isälle ja emälle asetettuihin suosituksiin ja esittämään kasvattajalle kysymyksiä kohdista, joissa hän havaitsee poikkeamia harkitsemansa pentueen

kohdalla. Rotuyhdistys kehottaa pennunostoa harkitsevia myös tutustumaan rotuun arkielämässä haastatteleamalla rodun harrastajia, sekä näkemään täysikasvuisia koiria luonnossa, omassa toimintaympäristössään. Rodun vartiointiviettiin tulee suhtautua vakavasti ja koiran haukuntaherkkyys on otettava huomioon rodun hankintaa harkittaessa. Rotua ei voi ottaa asumaan kerrostaloon, myös tiheään asutussa taajamassa tulee vahva vartiointivietti ja haukkuherkkyys huomioida.

2. RODUN TAUSTA

Owczarek podhalanski on kotoisin Tatra-vuoristosta Puolan eteläosasta. Rodun alkuperä on sama kuin muidenkin suurten valkoisten koirien, vaikkakaan ei tiedetä missä järjestyksessä ja milloin rodut syntyivät. Samantyyppisiä rotuja on kehittynyt niin Karpaattien ja Pyreneitten vuoristossa kuin Alpeilla. Slovakiancuvac, kuvasz sekä maremano-abruzzese ovat esimerkkejä tällaisista roduista.

Eri laumanvartijarotujen selvät rakenne-erot ovat kehittyneet vuosisatojen aikana syntyneistä mutaatioista. Suurten vartioivien paimenkoirien arvellaan polveutuvan aasialaisista molossityyppisistä koirista. Tiibetin ylängöllä 3000 - 4000 vuotta sitten elänyttä tiibetinmastiffia muistuttavaa koira pidetään kaikkien molossityyppisten koirien kantarotuna. Nämä lampaaita ja nautakarjaa vartioivat koirat levisivät paimentolaisten mukana Aasiaan ja pikkuhiljaa kohti länttä.

Laiduntamisella on Tatra-vuoristossa pitkät vuosisatojen taakse ulottuvat perinteet. 1300 - 1400 -lukuilla Valakiasta Tatra-vuoristoon siirtyneet paimenet toivat mukanaan suuret valkoiset paimenkoirat, joita pidetään owczarek podhalanskien esi-isinä. Vuoristo-oloissa owczarek podhalanskit ovat sopeutuneet suuriinkin korkeuseroihin, kylmiin ja vaikeisiin olosuhteisiin sekä niukkaan ravintoon. Koirien valinta työkäyttöön on tapahtunut aluksi fyysisten ominaisuuksien, pentuajan käyttäytymisen ja työominaisuuksien perusteella.

Ensimmäinen tarkka owczarek podhalanskien rotumääritelmä on vuodelta 1938. Toisen maailmansodan aikoina owczarek podhalanskien määrä väheni huomasti. The Polish Kennel Club teki runsaasti töitä rodun elvyttämiseksi, mutta edelleen rotua pidetään hyvin harvalukuisena myös kotimaassaan. Kotimaansa ulkopuolella rotu on tunnettu vasta varsin lyhyen aikaa. Suomeen rotu saapui 1990, ja vuoden 2015 loppuun mennessä on Suomessa rekisteröity 716 owczarek podhalanskia.

Owczarek podhalanskien rodunomainen vartiointitehtävä on säilynyt samana vuosisatoja: koirien tehtävinä on palauttaa eksyneet lampaat lauman pariin sekä suojella laumaa pedoilta ja varkailta. Owczarek podhalanski työskentelee tässä tehtävässään itsenäisesti. Vartioimista säätelee pitkälle kehittynyt tarve huolehtia vartiotavan lauman turvallisuudesta. Koiran toiminta on pitkälti

automatisoitunutta ärsykeisiin reagoitua. Koirat seuraavat ympäristöä näennäisen rentoina, määrittävät uhan vakavuuden itsenäisesti ja reagoivat nähdessään sen tarpeelliseksi. Uhan lähestyessä koirat valpastuvat, ryhdistäytyvät ja alkavat haukkua. Susien uhatessa koirat pyrkivät sekoittamaan susien saalistuskäyttäytymisen. Tarvittaessa koirat pystyvät myös taistelemaan petoja vastaan. Tällöin ne eivät saa rakenteeltaan olla liian massiivisia.

Puolassa owczarek podhalanskeja käytetään edelleenkin alkuperäisessä laumanvartiointitehtävässä kuten myös kotien ja tehtaiden vartioinnissa. Puolassa podhalanskien hyöty on huomattu myös suojeltaessa karjaa lihansyöjäpedoilta, joten koirien käyttöä laumojen vartioinnissa tuetaan. Suomessa podhalanskit ovat pääasiassa pihavahteja tai seurakoiria. Rotu soveltuu parhaiten maaseudulle ja haja-asutusalueille, joissa sillä on oma reviiri tai eläinlauma vartioitavaksi. Suomessa halutaan säilyttää rodun käyttöominaisuudet laumanvartijana, joten tavoitteena on tiedottaa rodun alkuperäisestä käyttötarkoituksesta mm. kotieläinkasvattajia.

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

Ennen vuotta 2001 owczarek podhalanski kuului rotuna Slovakianpaimenkoirayhdistyksen alaisuuteen. Vuoden 2000 lopulla saatiin kerättyä aktiivinen harrastajajoukko, jotka lähtivät viemään eteenpäin ajatusta omasta rotuyhdistyksestä. Suomen Owczarek Podhalanskit ry:n perustamiskokous on pidetty 17.1.2001 Hollolassa. Yhdistys on hyväksytty merkittäväksi yhdistysrekisteriin 25.2.2002. Vuonna 2009 Suomen Owczarek Podhalanskit ry. sai anomuksestaan rotua harrastavan yhdistyksen statuksen.

Yhdistyksen tarkoituksena on tehdä owczarek podhalanski -rotua tunnetuksi sekä edistää puhdasrotuisten ja terveiden owczarek podhalanskien jalostusta. Lisäksi yhdistyksen tavoitteena on ohjata jäseniään kouluttamaan sekä kasvattamaan podhalanskejaan oikein. Edistää koirien työkäyttöä laumanvartijana kotieläintiloilla.

Owczarek podhalanski on rotujärjestönsä Suomen Seurakoirayhdistys ry:n (SSKY) alainen rotu. Yhdistys on ollut SSKY:n jäsenyhdistys vuodesta 2001 alkaen, ja Salpausselän Kennelpiirin jäsenyhdistykseksi se hyväksyttiin vuonna 2002. Suomen Kennelliitto - Finska Kennelklubben ry:n jäsenyhdistykseksi yhdistys on hyväksytty 23.3.2003.

Yhdistyksen toiminta kattaa koko maan. Yhdistys järjestää vuosittain syys- ja kevätpäivät sekä julkaisee jäsenlehteä neljä kertaa vuodessa. Vuosittaisten tapaamisten yhteydessä on järjestetty erilaisia luentoja, luonneprofiilitestauksia, epävirallisia näyttelyitä sekä jalostustarkastuksia. Yhdistys on järjestänyt myös

kolme kertaa pentunäyttelyn. Yhdistyksellä on omat kotisivut (www.podhalanski.fi) sekä pentuvälitys. Vuoden 2017 lopussa varsinaisia jäseniä oli 74.

Yhdistyksen hallitus nimeää yhdistyksen jäsenistä jalostustoimikunnan (vähintään kolme henkilöä) tai jalostusneuvojan. Jalostustoimikunnan jäsenen/jalostusneuvojan toimintakausi on kolme vuotta kerrallaan. Jalostustoimikunta/jalostusneuvoja voi tarvittaessa nimetä ns. asiantuntijajäseniä, joita se kuulee erityiskysymyksissä.

Yhdistys järjestää vähintään kerran vuodessa jalostustarkastustilaisuuden, joka on yhdistyksen jäsenille maksuton. Nykyään jalostustarkastukset voidaan suorittaa myös virallisten näyttelyiden yhteydessä niissä näyttelyissä, joissa rodun jalostustarkastuksia suorittava ulkomuototuomari Elena Ruskovaara on näyttelyssä arvostelemassa. Jalostustoimikunta on aktiivisesti yhteydessä yhdistyksen kasvattajajäseniin kerätäkseen tietoa ja tehdäkseen tilastoja, pitääkseen pentuvälitystä ja uroslistaa sekä kuullakseen kasvattajien mielipiteitä rodun jalostuksen näkymistä. Jalostustoimikunnan/jalostusneuvojan tehtäväksi määriteltiin myös luonneprofiilianalyysin kehittäminen ja testauksen aloittaminen rodun keskuudessa. Sitten jalostustoimikunta on ottanut kantaa luonneprofiilitestauksen toimivuudesta ja luotettavuudesta, sillä testi on kehitysasteella, eikä testi korreloi virallisen luonnetestin kanssa. Jalostustoimikunta/jalostusneuvoja julkaisee rotuinfoa, vastaa rotuun liittyviin tiedusteluihin ja huolehtii jalostukseen liittyvästä informaationkulusta, sekä antaa jalostusurossuosituksia narttujen omistajille (keskimäärin 3 – 5 suositusta/v). Jalostustoimikunnan/-neuvojan tehtäviin kuuluu myös jäsenlehden jalostustoimikunta-palstan toimittaminen. Jalostustoimikunta on lisäksi toimittanut vuoden 2015 aikana Suomen Kennelliittoon jalostustietokannassa havaittujen tuontikoirien rekisteröintitietojen virhelistan, jossa on yli 150 koiran osalta korjattavia tietoja. Lisäksi jalostustoimikunnan henkilöitä koulutetaan Koira-Expossa ja jalostusneuvojien kursseilla.

Yhdistys osallistuu ulkomuototuomarien erikoiskoulutus- ja koearvostelutilaisuuksiin järjestämällä mallikoirat ja koulutusmateriaalin rotujärjestön pitämiin tilaisuuksiin. Erikoiskoulutus- ja koearvostelutilaisuuksista päättää rotujärjestö Suomen Seurakoirayhdistys ry. ja niitä järjestetään sen mukaan, miten tuomarikokelaat niitä rodulle anovat. Yhdistyksen hallitus ja jalostustoimikunta/-neuvoja etsivät kollegioon tarvittavat koirat, joiden tulee edustaa sekä rotunsa huippua, mutta myös rotumääritelmästä poikkeavia koiria tuleen esittää.

Vuoden 2015 loppuun mennessä koearvostelutilaisuuksia oli järjestetty rodussa neljä ja koulutustilaisuuksia neljä. Lisäksi rodun tuomarioikeuksia on suoritettu näyttelyiden ja kollegioiden yhteydessä järjestettävissä näyttökokeissa.

Erikoiskoulutuksen kouluttajina ovat toimineet Paula Heikkinen-Lehkonen sekä Elena Ruskovaara. Rodun ensimmäisen kollegion vastaanottivat ulkomuototuomarit Paula Heikkinen-Lehkonen sekä Leni Nousiainen. Seuraavien kollegioiden ja näyttöjen vastaanottajana on toiminut Elena Ruskovaara.

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja

Rotu saapui Suomeen vuonna 1990 ja ensimmäinen Suomessa syntynyt pentue rekisteröitiin vuonna 1993. Suomessa on 31.12.2017 mennessä rekisteröity kaiken kaikkiaan yhteensä 806 owczarek podhalanskia. Viimeisen kymmenen vuoden aikana rekisteröitiin yhteensä 455 koiraa (56 % kaikista rekisteröinneistä), joista viimeisen 5 vuoden aikana yhteensä 177 koiraa, ja keskimäärin 35 pentua on syntynyt vuosittain.

Rodun rekisteröintimäärien kasvu viimeisen viiden vuoden aikana on pysynyt tasaisena. Laumanvartijarodut yleensä, joihin podhalanskikin kuuluu, ovat tulleet tutummiksi viime vuosina erilaisten rotuesittelyjen ja infotilaisuuksien kautta. Laumanvartijarotuisista kiinnostuneet ihmiset ovat kaikesti löytäneet owczarek podhalanskin rotuna, jota ei pidetä vartiointitaipumuksiltaan kaikkein tiukimpana koirana. Tulee kuitenkin muistaa, että kyseessä on koirarotu, jolla on kaikki vartioivan koiran ominaisuudet kuten muillakin laumanvartijoilla eikä se siten sovi välttämättä ensimmäiseksi koiraksi.

Pentujen kysyntä on myös lisännyt pentujen tuotantoa sekä pentujen myymistä ostajille, jotka eivät ymmärrä vartioivan koirarodun peruskäyttämistä. Rodussa on uusia kasvattajia, sekä muutamia pentueita on kasvattajilla, joilla ei ole rekisteröityä kennelnameä tai pentujen vanhemmat eivät täytä rotuyhdistyksen jalostustavoitteiden suosituksia. Pentuja myydään ja ostetaan tutustumatta rotuun ja tämä näkyy aikuisten koirien myynnissä olevana määränä. Rodun luonne ja mahdollisesti myös koko tulevat yhä useammin pennunostajalle yllätyksenä.

Owczarek podhalanskin jalostuspohja on hyvin kapea, ja rodun perinnöllinen monimuotoisuus on hyvin vähäistä. Rodun kanta niin Suomessa, maailmalla kuin sen kotimaassa Puolassakin on geneettisesti kovin suppea. Jalostukseen käytettäviä yksilöitä on vähän ja nekin usein periytyvät samoista puolalaisista kantakoirista.

Perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa rodun geeniversioiden runsautta. Monimuotoisella rodulla on olemassa samoista geneeistä useampia erilaisia versioita. Antaen yksilöiden geenipareille heterotsygotiaa eli eriperintäisyyttä, se mahdollistaa elinvoimaisuutta ja suojaa monilta perinnöllisten vikojen ja

sairauksien puhkeamiselta. Myös immuunijärjestelmien geenikirjojen kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin.

Owczarek podhalanskien osalta jalostukseen on käytetty jo vuosia samansukuisia koiria, joten tämä on pienentänyt jo ennestäänkin suppeaa monimuotoisuutta rodussa. Valitettava tosiasia on, että rodussa lähes kaikki yksilöt polveutuvat samoista puolalaisista koirista ja ovat täten jossain määrin sukua toisilleen.

Monimuotoisuutta turvaava rajoitus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on pienilukuisissa roduissa, kuten owczarek podhalanskilla, 5 % suhteessa rodun neljän vuoden rekisteröinteihin. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi pienilukuisissa roduissa olla korkeintaan 10 % suhteessa neljän vuoden rekisteröinteihin. Tarkasteltaessa keskimääräisiä rekisteröintejä esim. kahden viimeisimmän sukupolven aikana, saadaan keskimääräiseksi yhden sukupolven aikaiseksi rekisteröintimääräksi 160 koiraa. Tällöin yhdellä koiralla saisi olla jälkeläisiä enintään 8 pentua ja toisessa polvessa enintään 16 pentua. Yhdistyksen hallitus ehdottaakin jalostuskoirille jälkeläismäärän rajoittamista 24 pentuun.

Rotu on saanut Suomessa edistyksellisen aseman verrattuna muihin Pohjoismaihin. Seuraavaksi tunnetuin rotu on Tanskassa, josta löytyy muutama kasvattaja ja useampia harrastajia. Ruotsissa ja Norjassa rotu on vielä hyvin tuntematon ja harvinainen. Tiettävästi Ruotsissa on syntynyt vain yksi pentue ja Norjassa on vain muutama koira. Owczarek podhalanski on maailmalla lukumääräisesti varsin pieni rotu. Viime vuosina rodun suosio on kuitenkin kasvanut niin kotimaassaan Puolassa kuin myös muualla Euroopassa (Ranska, Hollanti, Saksa). Pelkästään vuoden 2015 aikana rodun maailmanlaajuisesta tietokannasta tulee 555 osumaa syntymävuoden perusteella haettuna. Euroopan lisäksi yksittäisiä kasvattajia on nykyään mm. USA:ssa, Chilessä, Venäjällä, Baltian maissa, Australiassa ja Iso-Britanniassa. Podhalanskien asema Suomessa on pysynyt hyvin samanlaisena viimeiset 10 vuotta, pentuja on rekisteröity viimeisien neljän sukupolven aikana keskimäärin 39 kpl/vuosi.

Puolan tilanne rodun rekisteröintimäärien suhteen on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kasvattajien lukumäärä on noussut runsaasta kymmenestä reilusti yli kolmeenkymmeneen kasvattajaan. Puolassa on melko huolettomasti käytetty matadoriuroksia ja vaikutukset näkyvät edelleen nykykoirien sukutauluissa. Puolalaiset kasvattajat ovatkin ryhtyneet geenipoolia laajentaakseen hakemaan jalostusmateriaalia suoraan vuoristosta. Vuoristossa elää työkäytössä olevia alkuperäisiä koiria, joilla on vahvat vartiointitaitumukset. Näiden pentujen vanhempia ei tunneta neljää sukupolvea taaksepäin, mutta tämä on keino yrittää laajentaa rotun geenipoolia. Näitä koiria kutsutaan nimellä Ksiega Wstepna eli KW.

Puolassa nämä KW-koirat ovat erittäin kiinnostavia kasvattajien keskuudessa, sillä niiden jalostusta on ohjannut niiden rodunomaiset käyttöominaisuudet enemmän kuin ulkomuoto. Vain vahvat ja kestävät, luonteeltaan rodunomaiset ja hankalissa oloissa liikkumaan pystyvät koirat on todettu käytännöllisiksi ja niitä on käytetty jalostukseen. Jalostuskoirien karsinta alkuperäisissä oloissa vuoristossa on monesti ankarampaa kuin kotikoirien. Valitettavasti näitä koiria, joita on onnistuttu löytämään vuoristosta, on pidetty niin kiinnostavina ja haluttuina, että joidenkin kohdalla niitä on erehdytty käyttämään useille eri nartuille ja näin olleen saatu hyöty on mennyt hukkaan. Näiden KW-koirien jälkeläisiä on tuotu muutamia myös Suomeen lähivuosina.

Toisaalta KW-koiran taustoista ei tiedetä mitään, ja koira voi olla yhtä hyvin lähtöisin rekisteröimättömästä pentueesta (esim. liian tiheän pennutuksen seurauksena koiria ei hyväksytty rekisteriin).

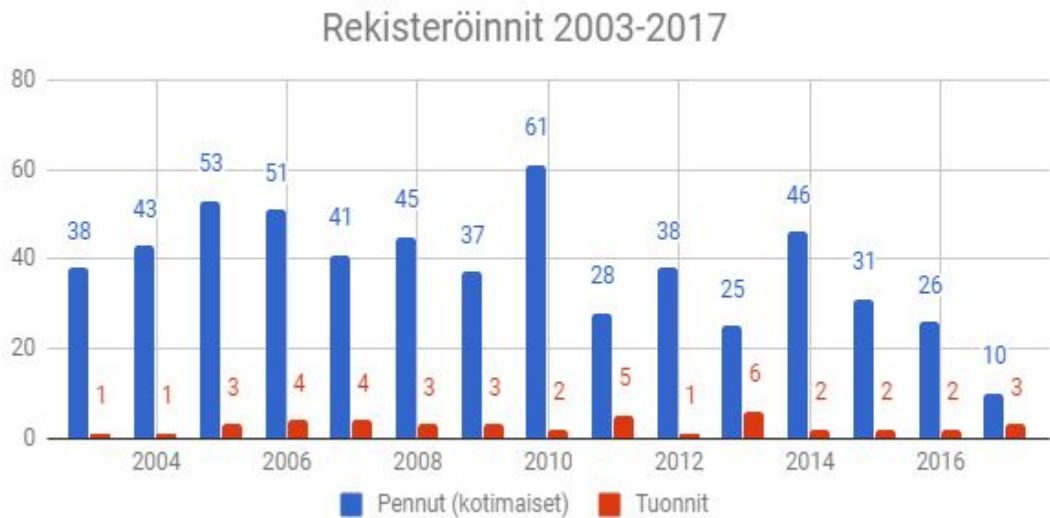
4.1.1. Rekisteröinnit

Owczarek podhalanski -rodun rekisteröintimäärät ovat pysyneet melko tasaisina viimeiset 10 vuotta, joskin viimeisten viiden vuoden aikana rekisteröintimäärät ovat hieman laskeneet (Taulukko 1 ja kuva 1). Keskimäärin vuosina 2012 - 2017 rekisteröitiin 29 kotimaista ja 3 tuontikoira/vuosi. Ulkomaiset koirat ovat viime vuosina olleet lähtöisin pääasiallisesti Puolasta, myös Alankomaista ja Virosta on tuotu pari koira, sekä Latviasta ja Tanskasta yksi koira. Virosta tuodut koirat ovat suomalaisen koiran jälkeläisiä.

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003
Pennut (kotimaiset)	10	26	31	46	25	38	28	61	37	45	41	51	53	43	38
Tuonnit	3	2	2	2	6	1	5	2	3	3	4	4	3	1	1
Rekisteröinnit yht.	13	28	33	48	31	39	33	63	40	48	45	55	56	44	39
Pentueet	2	3	4	7	4	6	5	9	5	8	6	7	8	6	6
Pentuekoko	5	8,7	7,8	6,6	6,2	6,3	5,6	6,8	7,4	5,6	6,8	7,3	6,6	7,2	6,3
Kasvattajat	2	3	4	7	4	5	5	8	5	4	3	5	7	5	4

Taulukko 1. Vuositilasto – rekisteröinnit

Koiria tuovat maailmalta niin kasvattajat kuin yksittäiset harrastajatkin. Harmillista on, että liian usein harrastajien tuomat koirat ovat täysin tavoittamattomissa, sillä omistajien yhteystietoja ei ole saatavilla ja näin ollen mahdollisesti uutta verta ei pystytä käyttämään hyödyksi jalostuksessa.

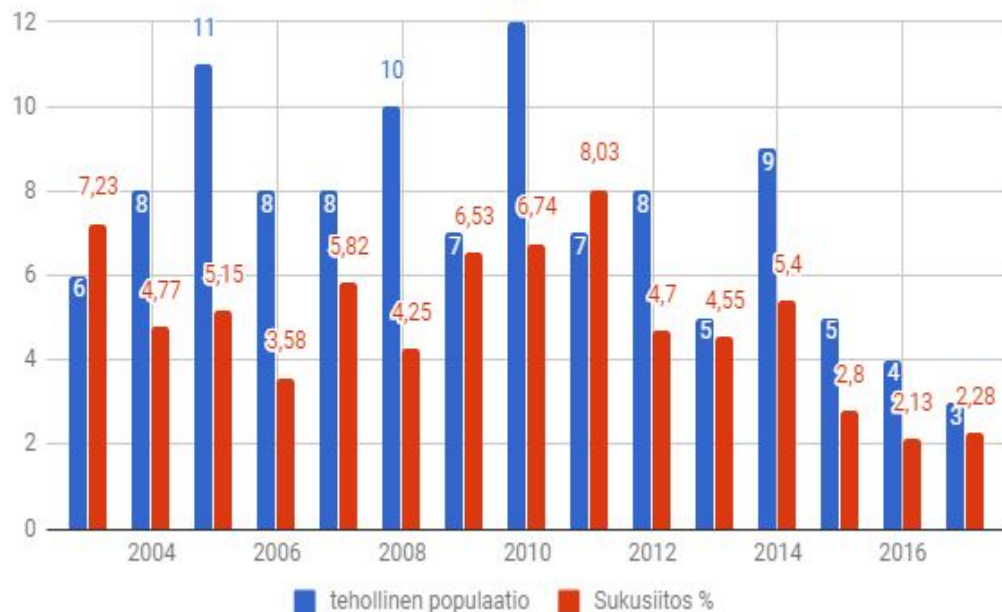
Kuva 1. Tuonnit ja kotimaiset rekisteröinnit vuosina 2003 – 2017

4.1.2. Rodun jalostuspohja Suomessa

Koska rodun historia Suomessa on hyvin lyhyt, käytetään jalostuspohjana tänäkin päivänä vielä paljon alkuperäistä materiaalia. Tämä edellyttää, että kasvattajat tarkkailevat geenipoolin laajuutta ja pyrkivät kasvattamaan sitä entisestään käyttämällä mahdollisuuksien mukaan tuontikoiria ja toisaalta tiedostavat sen, että yhtä ja samaa koiraa ei voi käyttää useita kertoja jalostukseen saman sukupolven aikana.

Valitettavasti geenipohja on myös hyvin kapea rodun alkuperämaassa. Tuontikoirat ovat paljon sukua toisilleen ja ulkomailla käytettyjen matadoriurosten laaja esiintyminen vaikeuttaa geenipohjan laajentamista tuontikoirien avulla. Lähes kaikki tuontikoirat polveutuvat samoihin puolalaisiin koiriin, joita rodun isäntämaa on käyttänyt jalostuksessa erityisen runsaasti. Pikkuhiljaa rodun alkuperämaassa on ymmärretty tuoda alkuperäiset, vielä työkäytössä olevat koirat vuoristosta jalostuskäyttöön.

Tehollinen populaatiokoko ja sukusiitosaste vuosina 2003-2017

Kuva 2. Tehollinen populaatikoko ja sukusiitosaste vuosina 2003 - 2017

Tehollisen populaation määrä verrattuna rekisteröinteihin on Suomessa kovin pieni (kuva 2). Tehollisella populaatiolla tarkoitetaan laskennallista arviota rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Tehollinen koko kertoo kuinka monen yksilön geeniversioita tietyssä rodussa on. Esimerkiksi luku 50 kertoo, että rodun perinnöllinen vaihtelu koostuu 50 eri koiran geeniversioista. Mitä pienempi tehollinen koko on, sitä nopeammin rodun sisäinen sukulaisuus kasvaa ja sukusiitoksen välttäminen vaikeutuu.

Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että tehollinen koko on enimmillään neljä kertaa jalostukseen käytettyjen, eri sukuisten urosten lukumäärä. Paras tapa arvioida tehollista populaatiokokoa perustuu rodun keskimääräisen sukusiitosasteen kasvunopeuteen. Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä on käytössä jalostuskoirien lukumääriin perustuva laskenta. Tämä antaa kuitenkin tehollisesta koosta suuren yliarvion, sillä sen oletuksena on, etteivät jalostuskoirat ole toisilleen sukua ja että niillä on tasaiset jälkeläismäärät.

Suomessa jalostukseen on käytetty aivan liian usein samoja uroksia sekä narttuja. Myös uusintayhdistelmiä on tehty viimeisten 10 vuoden aikana useita, mikä ei ole toivottavaa. Koiria käytetään yllättävän vanhoina jalostukseen. Urosten kohdalla tämä trendi on jopa toivottavaa, sillä mitä enemmän uroksen aiempien pentueiden terveydestä tiedetään, ja mitä pidempään uros pysyy terveenä vanhempanakin, osoittaa tämä koiran olevan elinvoimainen. Urosten siementen

laatua alkaa kuitenkin heiketä 7 ikävuoden jälkeen. Nartuilla sen sijaan pennut kannatta teettää nuorempana, nyt keski-ikä on reilut 4 vuotta. (Taulukko 3).

Sukusiitoksessa uros ja narttu ovat toisilleen läheisempää sukua kuin serkukset. Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Linjalostus on lievää sukusiitosta. Tarkoituksena on hyvän esivanhemman osuuden maksimointi koiran sukutaulussa niin, että koiralla ja esivanhemmalla olisi mahdollisimman läheinen sukulaisuussuhde ja näin ollen mahdollisimman paljon yhteisiä geenejä. Erona tavalliseen sukusiitokseen on, että isä ja emä ovat vain tämän yhden esivanhemman kautta sukua toisilleen, eli syntyvät pennut eivät ole sen enempää sukusiitettuja kuin rodun muutkaan koirat. Jos esivanhempi esiintyy kaukana sukutaulussa, sillä ei ole merkitystä koiran geeneihin. Esimerkiksi pennun ja viidennessä polvessa kaksi kertaa esiintyvän esivanhemman yhteisten geenien todennäköisyys on 12,5 %. Sattuman ansiosta voi käydä myös niin, ettei pennulla ja esivanhemmalla ole yhtäkään yhteistä geeniä. Linjalostusta suunniteltaessa on selvitettävä, ovatko paritettavat yksilöt todella sukua toisilleen vain tämän yhden esivanhemman kautta, muuten sukusiitosaste voi nousta korkeammaksi kuin on tarkoitus.

Lisäksi nuorempi sukupolvi on valitettavan saman sukuista, sillä kuten taulukosta 2 voidaan todeta, vain 3 eri urosta on käytetty tuottamaan yli puolet (51 % = 74 kpl) viime sukupolven (2014–2017; sukupolvi = 4 vuotta) aikana syntyneistä pennuista. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä että puolet viime sukupolven aikana syntyneistä pennuista on saatu aikaan vain 1,5 prosentilla lisääntymiskykyisistä uroksista (v. 2007 - 2014) syntyi 192 urosta, josta 3 kpl = 1,5 %). Kaiken kaikkiaan jalostukseen käytettiin vain 12 urosta, mikä muodostaa noin 6 % lisääntymiskykyisistä uroksista, eli noin 94 % kaikista urosten geeneistä jää käyttämättä. Lisäksi edellisen sukupolven matadoriurosten jälkeläisiä on yhdistetty näihin viimeisimmän sukupolven saman sukuisiin koiriin, joten rodun geenipooli vain

kapenee vuosi vuodelta. Se mikä eniten vähentää perinnöllistä vaihtelua on että käytetään hyvin pientä määrää koiria jalostukseen ja se että yksittäisiä yksilöitä käytetään liikaa. On todella haasteellista löytää jatkossa erisukuisia parituskumppaneita koirille.

Tilastointiaikana						Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Uros	Pentueita	Pentuja	%-osuus	kumulati.%	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	SKERNEBO'S DAREK	3	31	27,43%	27%	0	0	5	41
2	GEORGES DU DOMAINE DES DHALBERGS	2	18	15,93%	43%	1	3	2	18
3	FUNGO ARNTRUD	1	9	7,96%	51%	2	10	2	15
4	KALLIOVAARAN WALKON TATRA	2	8	7,08%	58%	0	0	3	20
5	SNOWY COATS FREEZING FALCON	1	8	7,08%	65%	1	7	2	15
6	VALKO MONSTERIN MONSTER	1	7	6,19%	72%	8	55	3	17
7	UMILONY JANICEK NA GÓRALSKO NUTE	1	7	6,19%	78%	1	12	1	7
8	MAREK	1	7	6,19%	84%	0	0	1	7
9	BORNY BACA BIALE SZCZESCIE	1	6	5,31%	89%	7	43	4	28
10	FUNGO AMADEUS	1	6	5,31%	95%	3	27	2	14
11	PUMPULIPILVEN ALBERT	1	3	2,65%	97%	1	9	3	17
12	KALLIOVAARAN CHLUBA TATRA	1	3	2,65%	100%	0	0	1	3

Taulukko 2: Jalostukseen käytetyt urokset vuosina 2014-2017

Populaatiogenetiikassa määritellään matadoriyksilöksi koira (yleensä uros), jonka jälkeläismäärä on yli 5 % neljän edellisen vuoden rekisteröinneistä (= yksi sukupolvi), tai yli 10 % kahden edellisen vuoden rekisteröinneistä. Kuten Taulukosta 2 nähdään, ovat näistä kahdeksasta eniten käytetystä matadoriuroksesta kolmen käytetyimmän jälkeläismäärä yli 5 %. Toisen polven jälkeläismäärä saisi yksittäisellä koiralla olla suurilukuisessa rodussa korkeintaan 5 %, muissa korkeintaan 10 % suhteutettuna yhden sukupolven rekisteröintimääriin. Podhalanskeissa rekisteröidään vuosittain keskimäärin 40 koiraa joten toisen polven jälkeläismäärän tulisi olla maksimissaan 16 koiraa (40 x 4 = 160 x 10 %). Taulukosta 2 voidaan havaita, että kolmella uroksella on toisessa sukupolvessa enemmän kuin 16 jälkeläistä.

Käytetyimpien urosten joukossa on isä jolla on toisessa sukupolvessa 55 jälkeläistä. Käytetyimpien listalla on myös kaksi sen poikaa, jotka ovat viimeisen sukupolven aikana 3. ja 10. käytetyimmät urokset. (Taulukko 2)

#	Uros	Pentueita	Pentuja	%-osuus	kumulat.%	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	SKERNEBO'S DAREK	5	41	10,57%	11%	0	0	5	41
2	BORNY BACA BIALE SZCZESCIE	4	28	7,22%	18%	7	43	4	28
3	AAMURUSKON ODWAZNY	3	22	5,67%	23%	4	25	3	22
4	IIRISMAAN LUKASZA POLANY	2	21	5,41%	29%	1	6	2	21
5	KALLIOVAARAN WALKON TATRA	3	20	5,15%	34%	0	0	3	20
6	GEORGES DU DOMAINE DES DHALBERGS	2	18	4,64%	39%	1	3	2	18
7	CIS Z DEBOWEGO ZACISZA	3	18	4,64%	43%	1	8	3	18
8	PUMPULIPILVEN ALBERT	3	17	4,38%	48%	1	9	3	17
9	VALKO MONSTERIN MONSTER	3	17	4,38%	52%	8	55	3	17
10	SNOWY COATS FREEZING FALCON	2	15	3,87%	56%	1	7	2	15
11	FUNGO ARNTRUD	2	15	3,87%	60%	2	10	2	15
12	FUNGO AMADEUS	2	14	3,61%	63%	3	27	2	14
13	AAMURUSKON MISTRZ	1	12	3,09%	66%	0	0	1	12
14	AAMURUSKON INSPIRATOR	2	11	2,84%	69%	1	4	2	11
15	AAMURUSKON SOBOWTOR	1	9	2,32%	72%	0	0	1	9
16	IGOR	1	8	2,06%	74%	0	0	1	8
17	AAMURUSKON EPOKOWY	1	8	2,06%	76%	0	0	1	8
18	TURON SPISKA WATRA	1	7	1,80%	78%	7	48	3	23
19	SNOWY COATS CUTE POLAR BEAR	1	7	1,80%	79%	1	2	1	7
20	MAREK	1	7	1,80%	81%	0	0	1	7

Taulukko 3: Viimeisen 10 vuoden aikana jalostukseen runsaimmin käytetyt 15-20 urosta

Tilastointiaikana					Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Narttu	Pentueita	Pentuja	%-osuus	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	KALLIOVAARAN JASMIN TATRA	2	17	4,38%	3	14	3	26
2	ELEGANTKA AT WHESTEAM'S CATONIUM	3	17	4,38%	0	0	3	17
3	KALLIOVAARAN RENARIO TATRA	3	17	4,38%	1	9	3	17
4	FUNGO BETTINA	3	16	4,12%	0	0	3	16
5	FUNGO ALWINA	2	15	3,87%	0	0	2	15
6	GRACE DU DOMAINE DES DHALBERGS	2	15	3,87%	2	19	2	15
7	KALLIOVAARAN REENA TATRA	2	14	3,61%	1	10	2	14
8	TULIPA-TATRA VOM WOGENRAIN	2	14	3,61%	2	8	2	14
9	KALLIOVAARAN OFELIA TATRA	3	14	3,61%	11	71	3	14
10	AAMURUSKON RUBIN	1	12	3,09%	0	0	1	12
11	SPRING SYMPHONY CARA CADDY	1	12	3,09%	0	0	1	12
12	KALLIOVAARAN LOLITA TATRA	2	12	3,09%	8	51	2	12
13	ROSA VISENNA	2	12	3,09%	1	7	2	12
14	AAMURUSKON JEDYNY	2	12	3,09%	2	14	2	12
15	POCIECHA ZAGUBIONE MARZENIA	1	11	2,84%	0	0	2	23
16	AAMURUSKON JEDZA	1	11	2,84%	1	6	1	11
17	AAMURUSKON ROZALIA	2	11	2,84%	1	8	2	11
18	NUPPULINNAN AAMUN SARASTUS	1	10	2,58%	0	0	1	10
19	AAMURUSKON KANCIASTY	2	9	2,32%	3	23	2	9
20	DOLLY	1	9	2,32%	1	3	1	9

Taulukko 4: Viimeisen 10 vuoden aikana jalostukseen runsaimmin käytetyt 15-20 narttua

Huolestuttavaa tulevaisuuden siitoskoirille parituskumppaneita kotimaasta etsittäessä on se, että muutamaa yhdistelmää on uusittu jopa 3 kertaa ja toista kaksi kertaa.

Taulukko 5:. Jalostukseen käytetyt nartut ja urokset vuosina 2014–2017

2014									
		Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Uros	Pentueita	Pentuja	%-osuus		Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	FUNGO ARNTRUD	1	9	19,57 %		2	10	2	15
2	SNOWY COATS FREEZING FALCON	1	8	17,39 %		1	7	2	15
3	GEORGES DU DOMAINE DES DHALBERGS	1	7	15,22 %		1	3	2	18
4	VALKO MONSTERIN MONSTER	1	7	15,22 %		8	55	3	17
5	BORNÝ BACA BIAŁE SZCZESCIE	1	6	13,04 %		7	43	4	28
6	FUNGO AMADEUS	1	6	13,04 %		3	27	2	14
7	PUMPULIPILVEN ALBERT	1	3	6,52 %		1	9	3	17
2015									
		Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Uros	Pentueita	Pentuja	%-osuus		Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	SKERNEBO'S DAREK	2	23	74,19 %		0	0	5	41
2	UMILONY JANICEK NA GÓRALSKO NUTE	1	7	22,58 %		1	12	1	7
3	KALLIOVAARAN WALKON TATRA	1	1	3,23 %		0	0	3	20
2016									
		Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Uros	Pentueita	Pentuja	%-osuus		Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	GEORGES DU DOMAINE DES DHALBERGS	1	11	42,31 %		1	3	2	18
2	SKERNEBO'S DAREK	1	8	30,77 %		0	0	5	41

3	KALLIOVAARAN WALKON TATRA	1	7	26,92 %			0	0	3	20
2017										
		Tilastointiaikana				Toisessa polvessa			Yhteensä	
#	Uros	Pentueita	Pentuja	%-osuus			Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	MAREK	1	7	70,00 %			0	0	1	7
2	KALLIOVAARAN CHLUBA TATRA	1	3	30,00 %			0	0	1	3

Jalostukseen käytetyt nartut 2014-2017

2014										
		Tilastointiaikana				Toisessa polvessa			Yhteensä	
#	Narttu	Pentueita	Pentuja	%-osuus			Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	DOLLY	1	9	19,57 %			1	3	1	9
2	GRACE DU DOMAINE DES DHALBERGS	1	8	17,39 %			2	19	2	15
3	FUNGO BETTINA	1	7	15,22 %			0	0	3	16
4	TULIPA-TATRA VOM WOGENRAIN	1	7	15,22 %			2	8	2	14
5	KALLIOVAARAN REENA TATRA	1	6	13,04 %			1	10	2	14
6	ROSA VISENNA	1	6	13,04 %			1	7	2	12
7	KALLIOVAARAN RENARIO TATRA	1	3	6,52 %			1	9	3	17
2015										
		Tilastointiaikana				Toisessa polvessa			Yhteensä	
#	Narttu	Pentueita	Pentuja	%-osuus			Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja

1	FUNGO ALWINA	1	13	41,94 %			0	0	2	15
2	NUPPULINNAN AAMUN SARASTUS	1	10	32,26 %			0	0	1	10
3	GRACE DU DOMAINE DES DHALBERGS	1	7	22,58 %			2	19	2	15
4	FUNGO BETTINA	1	1	3,23 %			0	0	3	16
2016										
		Tilastointiaikana				Toisessa polvessa			Yhteensä	
#	<u>Narttu</u>	<u>Pentueita</u>	<u>Pentuja</u>	<u>%-osuus</u>			<u>Pentueita</u>	<u>Pentuja</u>	<u>Pentueita</u>	<u>Pentuja</u>
1	POCIECHA ZAGUBIONE MARZENIA	1	11	42,31 %			0	0	2	23
2	FUNGO BETTINA	1	8	30,77 %			0	0	3	16
3	MISZA	1	7	26,92 %			0	0	1	7
2017										
		Tilastointiaikana				Toisessa polvessa			Yhteensä	
#	<u>Narttu</u>	<u>Pentueita</u>	<u>Pentuja</u>	<u>%-osuus</u>			<u>Pentueita</u>	<u>Pentuja</u>	<u>Pentueita</u>	<u>Pentuja</u>
1	VALONPISARAN TIMANTIT ON IKUISIA	1	7	70,00 %			0	0	1	7
2	AFRODITE	1	3	30,00 %			0	0	1	3
1	DOLLY	1	9	19,57 %			1	3	1	9
2	GRACE DU DOMAINE DES DHALBERGS	1	8	17,39 %			2	19	2	15
3	FUNGO BETTINA	1	7	15,22 %			0	0	3	16
4	TULIPA-TATRA VOM	1	7	15,22 %			2	8	2	14

	WOGENRAIN			%						
5	KALLIOVAARAN REENA TATRA	1	6	13,04 %			1	10	2	14
6	ROSA VISENNA	1	6	13,04 %			1	7	2	12
7	KALLIOVAARAN RENARIO TATRA	1	3	6,52 %			1	9	3	17

	Keskim. jalaostusk. ikä nartut	Keksim. jalostusk. urokset
2017	2 v 6 kk	3 v 1 kk
2016	3 v 6 kk	5 v 4 kk
2015	4 v 5 kk	4 v 2 kk
2014	4 v 4 kk	5 v 6 kk
2013	3 v 4 kk	3 v 1 kk
2012	4 v 2 kk	4 v 2 kk
2011	3 v 11 kk	4 v 3 kk
2010	3 v 5 kk	4 v 4 kk
2009	3 v 2 kk	3 v 2 kk
2008	4 v 5 kk	2 v 7 kk
2007	3 v 2 kk	3 v 5 kk

Taulukko 6: Jalostuskoirien keskimääräinen ikä vuosina 2007 -2017

4.2. Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1. Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä

Owczarek podhalanski luokitellaan rotumääritelmässään paimen- ja vahtikoiraksi. Ennen kaikkea rotu on laumanvartijakoira. Luonteen tarkastelussa tuleekin huomioida rodun alkuperäinen käyttötarkoitus, joka on ollut suojella lammaslauvoja varkailta ja petoeläimiltä, kuten susilta. Paimentaminen on ollut sivutehtävänä, ja sitä varten on yleensä ollut laumassa varsinaiset paimenkoirat.

Rotumääritelmä kertoo lisäksi rodun olevan kunnioitusta herättävän olemuksensa sekä kauneutensa ansiosta hyvä seuralainen. Seurakoiraksi tätä rotua ei kuitenkaan suositella, sillä sen vahva vartiointivietti menee ulkonäöllisten seikkojen edelle ja rotu vaatii sille ominaista vahtiaktiiviteettia, jotta koiran vartiointivietti ei ilmenny ongelmakäyttäytymisenä.

Rotumääritelmä kuvailee koira rauhalliseksi, älykkääksi ja tarkkaavaiseksi. Tyypillinen owczarek podhalanski seuraa herkeämättä ilman hermostuneisuuden merkkejä ympäristöään. Se uhkuu itsevarmuutta ja rauhallisuutta. Se säästää voimiaan mahdollisia tulevia koitoksia varten ja on sen vuoksi yleensä hyvin laiskanoloisesti paikallaan. Pimeään tullen se aloittaa reviirin kiertämisen ja tarvittaessa haukkumalla varoittaa läsnäolostaan mahdollisia uhkaajia. Koira omaa siis vahvan vartiointivietin ja itsenäisen toimintamallin. Sen tulee olla varautunut, mutta se ei saa olla arka.

Pidättyväisyys rodussa tulkitaan helposti arkuudeksi ja päinvastoin. Arkuus ja pidättyväisyys ovat kuitenkin kaksi aivan eri asiaa. Pidättyväiselle koiralle muut ihmiset ovat kuin ilmaa: se ei välitä niistä juurikaan, mutta sallii niiden olemassaolon huomioimatta niitä sen enempää. Arka koira taas osoittaa pelkoaan joko uhkaamalla, aggressiivisuudella tai perääntymisellä.

Luonteen suhteen rodun suurin uhka on, että koiria menee ihmisille, jotka eivät ymmärrä rodunomaista luonnetta. Väärin kohdeltuna, ilman johdonmukaisuutta ja sosiaalistamista, koirasta saadaan aggressiivinen tai pelokas – pahimmassa tapauksessa molempia. Vahvan vartiointivietin omaava pelokas koira voi olla yhteiskunnassa vaarallinen. Uusille podhalanskin omistajille tulee painottaa, että tälle rodulle ensimmäisen vuoden sosiaalistaminen on kaikkein tärkeintä. Silloin se on totutettava kaikkiin tilanteisiin ja asioihin, joiden parissa se joutuu aikuisikänsä toimimaan. Sosiaalistamista owczarek podhalanskin kanssa ei toki voi jättää vain ensimmäiseen vuoteen, vaan se on jatkuttava myöhemminkin. Myös koiran liian suurta vartiointiviettiä on jo pentuna rajoitettava, ja sille on annettava oikeudet vartioida oikeita asioita oikeissa mittasuhteissa. Podhalanskille tulee asettaa määrätietoiset ja johdonmukaiset rajat jo pentuna.

Owczarek podhalanski on alkukantainen laumanvartijarotu. Rodun edustajan tulee olla voimiaan säästelevä, valmis toimimaan itsenäisesti ja tarvittaessa nopeasti. Se on valpas ja varovainen. Sen muisti on hyvä, sillä petoeläimet hyökkäävät usein samoista suunnista. Sen tulee siis muistaa mistä uhka viimeksi tuli, mutta se ei saa pelätä.

Owczarek podhalanski ei välttämättä ota kaikissa tilanteissa käskyjä ihmisiltä vastaan, sillä se on tottunut toimimaan vaaratilanteissa itsenäisesti ympäristön ärsykeisiin reagoiden. Rauhallisina hetkinä se säästää itseään ja kerää voimia. Se saattaa näyttää nukkuvalta, mutta podhalanskin ote vartioinnista ei koskaan herkeä. Oma lauma, omat ihmiset ja kaikki mihin se on pentuna leimautunut, ovat sille kaikki kaikessa ja se puolustaa niitä tarvittaessa.

4.2.2 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Rodun tilanteesta ei ole tällä hetkellä kovin hyvää todellista tilastotietoon perustuvaa kuvaa. Yhdistys on ryhtynyt kartoittamaan koirien käyttäytymistä virallisista luonnetesteistä, rodun omasta luonneprofiliianalyysistä, harrastajakyselyiden vastauksista sekä näyttelyarvostelujen luonneosioista saatujen tietojen avulla. Työ on vielä kesken, sillä materiaalia on toistaiseksi kovin vähän. Yhdistys onkin pyrkinyt lisäämään harrastajien tietoisuutta luonteen tärkeydestä niin jalostuksen yhtenä kriteerinä kuin sen merkitystä päivittäisessä elämässä. Jäseniä kannustetaan tietoa lisäämällä viemään omia koiriaan niin virallisiin luonnetesteihin kuin rodun omiin luonneprofiliianalyysiin.

Näiden toimenpiteiden avulla on tarkoitus kerätä tietoa rodun yksilöistä, jotta saadaan selville vastaavatko rodun yksilöt rodusta annettuja luonne- ja käyttäytymiskuvauksia. Luonneprofiilia päädyttiin kehittämään, koska haluttiin nopea ja yksinkertainen helposti järjestettävissä oleva tapa kerätä tietoa rodun käyttäytymisestä. Pienen podhalanskiaharrastajaryhmän ja yhdistyksen jalostustoimikunnan kesken määriteltiin aikanaan ihannepodhalanskin luonne, johon luonneprofiilitestin tuloksia verrataan. Tuolloin ryhmä rodun harrastajia arvioi että ihannekoira on rauhallinen, rohkea ja kova, ja näitä ominaisuuksia haluttiin lisätä sen aikaiseen tilanteeseen nähden. Tavoitteena oli tasapainoinen ja rodunomainen owczarek podhalanski.

Näyttää kuitenkin siltä, että luonneprofiilitestaus ei ole vielä loppuun asti hiottu, eikä se ilmeisestikään mittaa samoja ominaisuuksia, kuin esim. luonnetesti. Vertailtaessa näitä kahta menetelmää, voidaan todeta että luonteen profiilit poikkeavat toisistaan (kuvat seuraavalla sivulla). Virallisissa luonnetesteissä on käynyt 19 koiraa (taulukko 6), luonneprofiililla on saatu käyttäytymistietoja kolmessa vuodessa 16 koirasta. (taulukko 7).

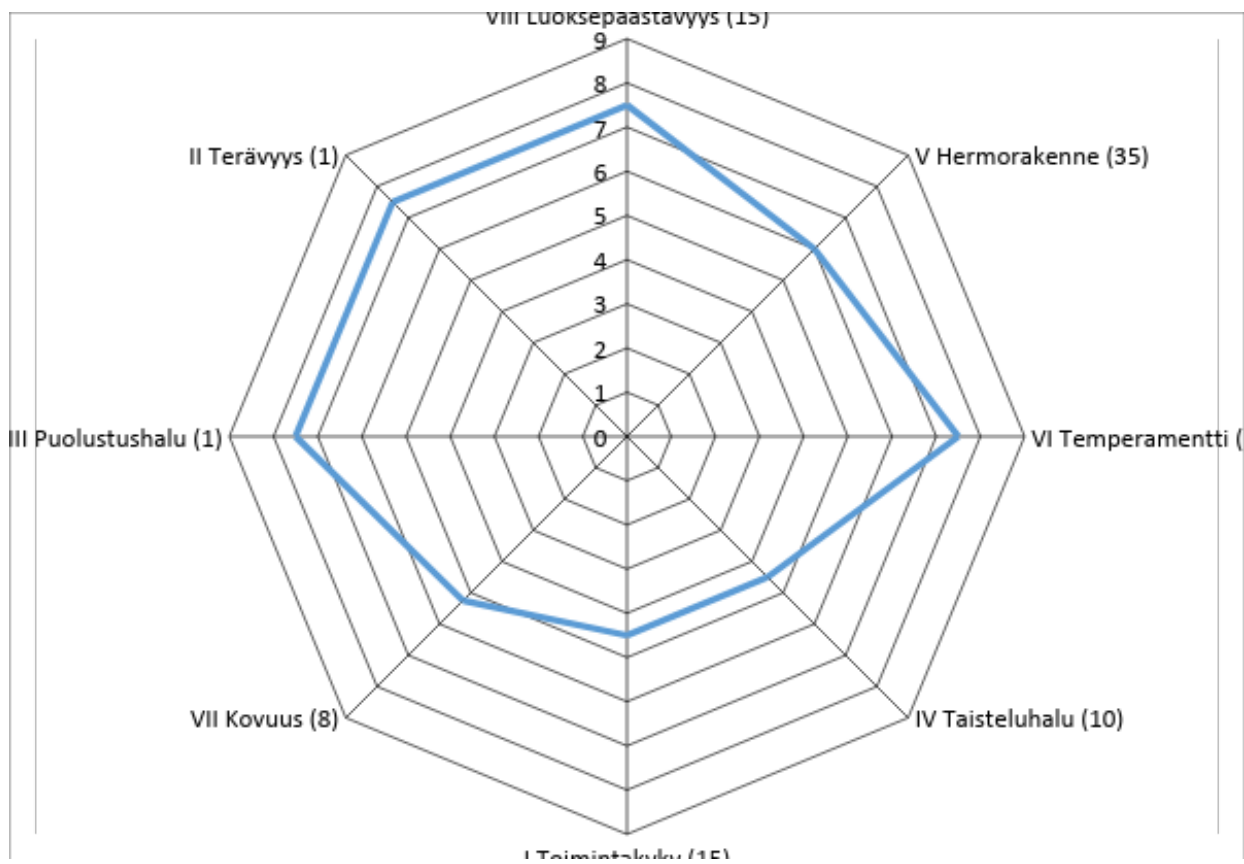
Luonnetestitulosten mukaan koirat saavat keskiarvoisesti n. 80 pistettä seuraavin osioin:

Toimintakyky	Pieni (-1)
Terävyys	Suuri ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua (2)
Puolustushalu	Suuri, hillitty (2)
Taisteluhalu	Pieni (10)
Hermorakenne	Hieman rauhaton (1)
Temperamentti	Kohtuullisen vilkas (2)
Kovuus	Hieman pehmeä (1)
Luoksepäästävyys	Luoksepäästävä, aavistuksen pidättyväinen (2)
Laukauspelottomuus	Laukauskokematon ++

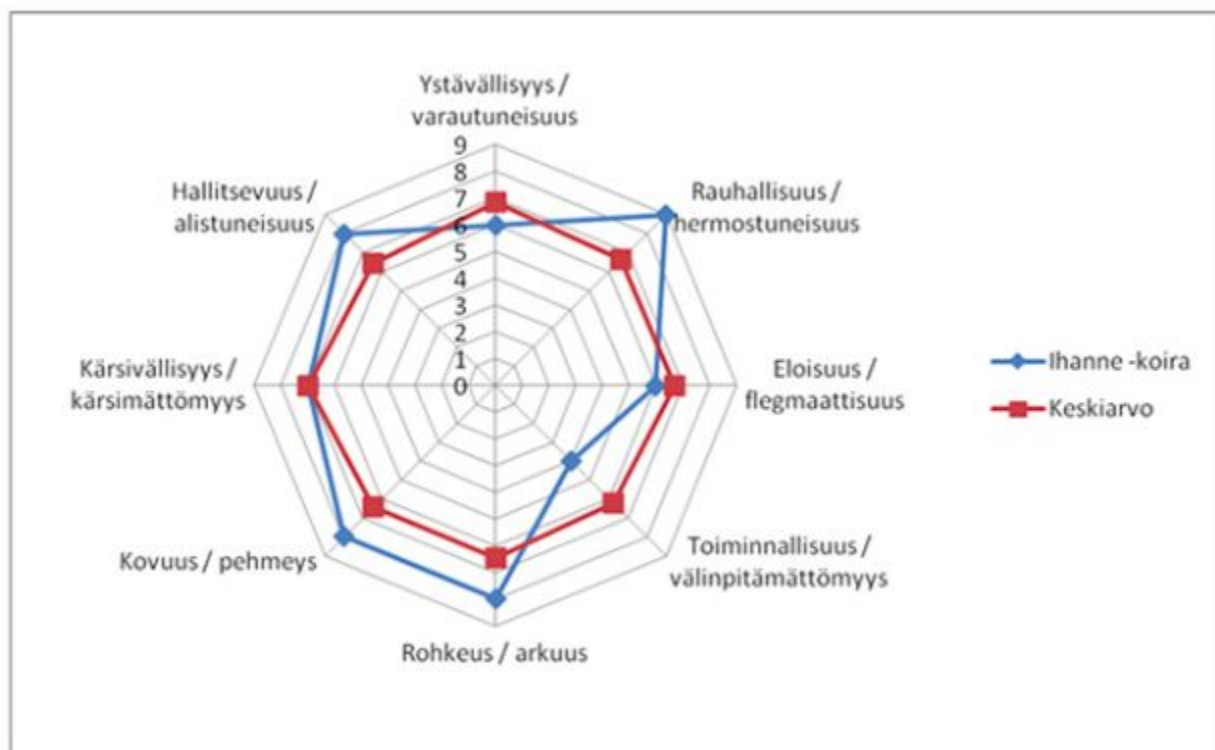
Vertailtaessa uudelleen indeksoidun luonnetestaustulosten antaman keskiarvokoiran luonnetta ja luonneprofiilitestauksen tulosten mukaista koiraa, eivät kuviot ole samanlaisia. Yhdistyksen jalostustoimikunta onkin ottanut luonneasiantuntijoilta selvää siitä, mitä testiä olisi järkevintä suositella jatkossa.

Laumanvartijarotuisten koirien luonteen testausmenetelmistä ollaan tänä päivänä montaa mieltä, koirien käyttäytymisasiantuntijoiden mukaan luonnetesti harjaantuneen, laumanvartijoita testanneen luonnetestituomarin tekemänä on hyvä ja turvallinen testausmenetelmä. Kennelliiton kaikille roduille kehitetyn jalostustarkastuksen luonneosiota on myös suositeltu testausmenetelmäksi. Tässä etuna on se, että testin tulokset näkyvät koiran tiedoissa SKL:n jalostustietokannassa. Tärkeää on, että koira ei paineistu liikaa testin aikana, jotta perusluonteeltaan pehmeät laumanvartijat eivät saa huonoja kokemuksia testaustilanteesta tai testien tekijöistä.

Kuvat (alla).

Kuva 3.. Luonnetestattujen koirien (n = 20) keskimääräinen luonneprofiili (numerot 1 – 9 vastaavat luonnetestiosioden pisteitä seuraavasti: -3 = 1.5... ...+3 = 9):

Kuva 4. Luonneprofiilitestattujen koirien keskimääräinen profiili sekä ihaneprofiili

4.2.3 Käyttö- ja koeominaisuudet

Rodun alkuperäinen käyttötarkoitus on ollut suojella lammaislaumojia Tatran vuoristossa Puolassa niin petoeläimiltä kuin varkailtakin. Parhaiten se tunnetaan lampaita susilaumoilta suojelevana laumanvartijana. Hiljalleen siitä on muodostunut pihoja vartioiva perheenjäsen, mutta sitä tavataan Puolassa myös alkuperäisessä tarkoituksessaan. Jonkin verran rotu on saanut kannatusta myös Suomessa karjatilojen vahtina petoeläimien, kuten susien varalta. Koiria on myyty työkäyttöön viime vuosien aikana joitakin yksilöitä.

Työkäyttö eläinlaumojen vahtina vaatii perusteellista sosiaalistamista vahdittaviin eläimiin jo pentuaikana. Käytännössä tämä tarkoittaa koiralle eläinten kanssa elämistä. Jos koiralla ilmenee jossain kehitysvaiheessa takaa-ajoon liittyviä leikkejä, tai lauman jäsenen vahingoittamista, ei sen ole suotavaa olla tekemisissä vahdittavien eläinten kanssa. Rodun kotimaassa Puolassa tällaiset yksilöt poistetaan työkäytöstä välittömästi.

Vaikka rodulla on myös ominaisuuksia toimia seurakoirana, sitä ei suositella vahvan haukuherkkyytensä ja vartiointiviettinsä vuoksi pelkäksi seurakoiraksi asumalähiöihin. Se on omimmillaan saadessaan vartioida omaa reviiriään tai eläinlaumaa, jotta sen vartiointivietti ei aiheuttaisi turhautumista ja sen myötä ongelmakäyttäytymistä.

Koiran työskentelytapa on pitää lammaislaumaa tiiviisti yhdessä, vartioida ympäristöä ja toimia itsenäisesti havaitessaan tunkeilijoita alueellaan. Podhalanskit eivät ole varsinaisia paimenkoiria, sillä sitä tehtävää laumassa hoitaa yleensä tähän tarkoitukseen kehitetyt rodut. Owczarek podhalanski ei itsenäisen toimintatapansa vuoksi ole juurikaan miellyttämisenhalua, mikä tekee sen kouluttamisesta haasteellista. Monesti omaan laumaansa kiintynyttä koira pidetään kuitenkin harrastajien keskuudessa miellyttämisenhaluisena, vaikka siltä puuttuu selkeä erityisesti palveluskoirilla esiintyvä halu tehdä töitä ohjaajansa kanssa.

Owczarek podhalanskiin vaistonvaraisiin toimintoihin kuuluu voimien säästäminen aina kun se on mahdollista. Se saattaa vaikuttaa hyvinkin rauhalliselta maassaan paikallaan, mutta se pysyy aina valppaana. Se on aina valmis toimimaan, kun sitä siltä edellytetään. Toiminnassaan se on hyvin itsenäinen ja käyttäytyy hyvin varmoin elkein. Podhalanski harvoin hyökkää ensimmäisenä, se pyrkii pysäyttämään tunkeilijat arvokkaalla olemuksellaan ja uhkaavalta näyttävällä käytöksellään. Tarvittaessa se kuitenkin pystyy myös kovempiin otteisiin. Sen tasapainoinen luonne, vahva itsetunto ja hyvä tilannetaju estävät sitä tekemästä ylilyöntejä. Usein podhalanski pelkkä olemassaolo ja vahva varoitushaukunta riittävät pitämään tunkeilijat loitolla. Se ryhtyykin usein illan pimetessä kiertämään reviiriään vahvan haukuntansa saattamana kertoakseen olevansa vastassa mahdollisia petoja tai tunkeilijoita.

Alkuperäisessä tehtävässään rodulta on vaadittu itsenäistä ja varmaa toimintatapaa, kestävyyttä ja sinnikkyyttä sekä ulkoiselta olemukseltaan ketteryyttä ja voimakkuutta. Rodulle ei järjestetä käyttöominaisuuksia mittaavia kokeita ja se menetti palveluskoiraoikeutensa vuonna 2007 koetulosten puuttumisen johdosta. Näyttelyissä käyttäytymismaininta on tullut harvoin ja useimmiten rodun saamat maininnat viittaavat

hyvään ja rauhalliseen käytökseen. Aggressiivisista yksilöistä ei ole raportoitu näyttelyissä montaakaan.

4.2.4 Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen

Rodun harrastajat ovat harvoin raportoineet eroahdistusta owczarek podhalanskien osalta eikä tätä ilmennyt yhdistyksen teettämässä terveys- ja käyttäytymiskyselyssäkään. Osittain tässä voi olla syynä, että koirat usein viettävät aikaansa ulkotarhoissa omistajiensa ollessa päivät poissa. Tällöin eroahdistus ei pääse ilmenemään kotona tehtyjen vahinkojen muodossa. Lisäksi podhalanskien omistajat usein asuvat maaseudulla, jolloin myöskään eroahdistuksesta aiheutuvat äänihaitat eivät häiritse naapurustoa.

Rodun voimakas vartiointivietti ilmenee sen kotiympäristössä ja omalla reviirillä. Pihaan tulijat ilmoitetaan äänekkäällä haukunnalla pyrkien samalla pysäyttämään tulijan olemuksellaan. Tasapainoinen yksilö lopettaa haukunnan isännän ilmestyessä paikalle, eikä tällöin missään tilanteessa estä vieraan liikkumista pihamaalla. Koira voi käyttäytyä vierasta kohtaan kuin tämä olisi sille täysin ilmaa. Tämä on tyypillistä owczarek podhalanskin osoittamaa varautuneisuutta eikä sitä pidä koskaan sekoittaa arkuuteen. Selkeästi arkaa koiraa ei pidä puolustella varautuneisuudella, sillä varautunut koira ei ole arka eikä aggressiivinen. Hyväksyessään tulijan voi koira tulla itse hakemaan läheisyyttä. Usein se kuitenkin tyytyy siirtymään syrjään tarkkailemaan tilannetta.

Toisia koiria kohtaan owczarek podhalanski saattaa olla ärhäkkäkin, eikä se saata suvaita reviirillään laumaan kuulumattomia koiria. Tämä rotu ei ole kovin sosiaalinen toisia koiria kohtaan myöskään lenkeillä, mutta se on täysin hallittavissa ominaisuutensa kanssa, jos sitä on osattu opettaa oikein. Yleensä nartut ovat uroksia sosiaalisempia toisia koiria kohtaan oman reviirin ulkopuolella.

Podhalanskit ovat kotioloissa hyvin rauhallisia koiria, sillä niiden alkukantaiseen toimintatapaan kuuluu säästellä voimia aina kun se on mahdollista. Tasapainoinen podhalanski ei säikähdä erilaisia ääniä eikä osoita pelkoa eri tilanteissa. Niillä on kuitenkin vahva taipumus ilmoittaa oudoista äänistä ja tapahtumista voimakkaalla haukunnalla.

Rodulla ei ole ilmennyt tiettävästi rakenteellisia seikkoja, jotka vaikuttaisivat rodun käyttäytymiseen. Rodulla esiintyy lonkka- ja kyynärnivelen kasvuhäiriöitä sekä polviuongelmia, joista aiheutuva kipu vaikuttaa koiran käyttäytymiseen. Laumanvartijakoirille tyypillinen korkea kipukynnys ja kivun näyttämisen välttäminen voivat vaikeuttaa kivun havainnoimista. Hyvä indikaattori mahdollisesta kiputilasta aikuisella koiralla on äkillinen muutos yleisessä käyttäytymisessä. Kivulias koira voi hyökätä ilman ennakoivia eleitä.

Rodun nartuilla on kasvattajien ja harrastajien kertoman mukaan melko säännöllisesti juoksut 2 kertaa vuodessa, puolen vuoden välein. Rodun terveyskyselyn mukaan narttujen juoksuväli oli 58 % tapauksissa 6 - 8 kk. Valeraskauksia raportoitiin vain yhdellä koiralla. Imettämisajan pituudesta tai astumisista ei ole tutkittua tietoa. Poikkeustapauksista ei ole tullut tietoa yhdistykselle. Kasvattajien kertoman mukaan astumiset, synnytykset ja nartun pentujen hoito on lähes poikkeuksetta tapahtunut ilman erityistä ihmisapua.

Joitakin keisarinleikkaustapauksia on tehty suurien pentueiden kyseessä ollessa, mutta pennuistaan huolehtimattomista nartuista ei ole raportoitu.

4.2.5 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista sekä niiden korjaamisesta

Owczarek podhalanski on laumanvartijarotu, mikä tulevan pennunostajan on otettava rotua harkitessaan huomioon. Rotu vaatii johdonmukaista kasvatusta sekä erityisen paljon sosiaalistamista nuorena. Liian vähällä sosiaalistamisella saadaan helposti aikaan arkoja, pelokkaita, tarpeettoman varautuneita tai jopa aggressiivisiä koiria niiden joutuessa vanhempina outoihin tilanteisiin tai kohtaamaan asioita joihin ne eivät ole tottuneet. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi autoilu, lapset, polkupyörät, ihmismassat jne.

Rodun luonteeseen ja sen tutkimiseen on kiinnitetty vasta viimeisen parin vuoden aikana huomiota suunnittelemalla rodulle omaa luonneprofilia ja testaamalla yksilöitä. Tämän perusteella rodun käyttäytymisestä ollaan saamassa vasta tulevaisuudessa faktatietoa. Tähän asti on eletty harrastajien kertomusten varassa ja luotu rodun käyttäytymisestä sen perusteella mielikuvia. Rotua on pidetty itsevarmana, vahtiviettisenä ja hyväluontoisena. Tiedossa kuitenkin on myös yksilöitä, jotka ovat arkoja, pelokkaita tai jopa hieman aggressiivisiä. Näistä yksilöistä ei ole tietoa, millainen on ollut niiden nuoruusajan sosiaalistaminen ja paljonko käyttäytymiseen vaikuttavat mahdolliset perintötekijät. On myös muistettava, että terveydelliset seikat, kuten esimerkiksi lonkkaniveldysplasiasta aiheutuva kipu, vaikuttavat koiran käyttäytymiseen.

4.3. Terveys ja lisääntyminen

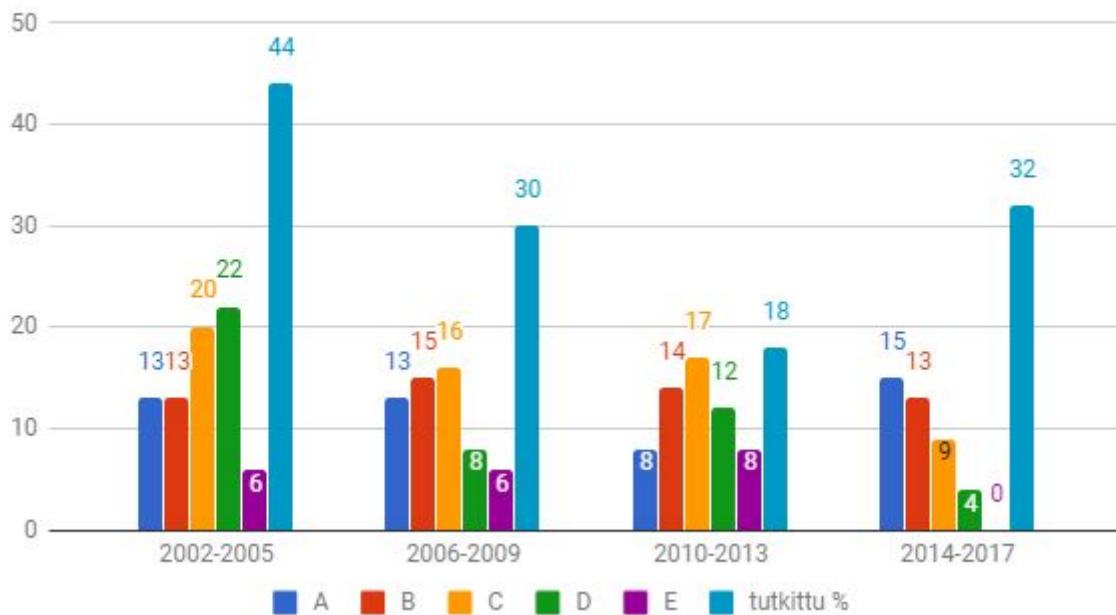
4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet

Rodun PEVISA- ohjelma on ollut voimassa 2010 – 2017. Tämän myötä haluttiin saada mm. lonkka- ja kyynärnivelten kuvauspakko jalostukseen käytettäville yksilöille ja täten kiinnitettyä enemmän huomiota lonkka- ja kyynärniveldysplasian lisääntymisen estämiseksi. PEVISA-ohjelmassa on lisäksi suositus siitä, että myös kyynärniveldysplasiatuloksen 2 saaneet koirat jätettäisiin pois jalostuksesta ja vältettäisiin D-lonkkaisten jalostuskäyttöä. Dysplastiset koirat on syytä parittaa terveiden kanssa.

Lonkkaniveldysplasia

Suomessa rekisteröidyistä koirista on lonkkanivelkuvattuja vuoden loppuun mennessä 36 %. Vastaava luku vuodelta 2009 oli 31 %. Kuvatuiista A-lonkkaisia on 19 % (v. 2009 14,9 %), B-lonkkaisia 24 % (v. 2009 20,9 %), C-lonkkaisia 28 % (v. 2009 31,1 %), D-lonkkaisia 21 % (v. 2009 25,7 %) ja E-lonkkaisia 8 % (v.2009 7,4 %).
Kuva 5

Lonkkaniveldysplasian esiintyminen sukupolvittain

Kuva 5. Lonkkaniveldysplasian esiintyvyys sukupolvittain

Tutkittujen koirien osuus syntyneistä koirista on noussut viimesukupolven aikana verrattuna edelliseen sukupolveen (kuva 5). Kasvattajia pitäisi saada aktivoitua kannustamaan kasvattiansa omistajia viemään koiransa kuvattaviksi. Yhdistys tiedottaa säännöllisesti kuvausten tärkeydestä, joukkokuvauksia on hankala järjestää, koska podhalanskipopulaatio on sijoittunut maanlaajuisesti hyvin laajalle alueelle.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö tuottaa koiralle kipua ja tällaiset yksilöt halutaan sulkea pois jalostuksesta. Yhdistys on päättänyt ryhtyä toimenpiteisiin lonkkaniveldysplasian ehkäisemiseksi ja tutkimusprosentin kasvattamiseksi. Rotuyhdistys on antanut useita vuosia taloudellista tukea kuvaustuloksiin yhdistyksen jäsenille. Lisäksi yhdistys on liittännyt rodun perinnöllisten vikojen ja sairauksien vastustamisohjelmaan eli PEVISAAN lonkkien ja kyynärnivelien kuvauspakon osalta.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli lonkkavika on koirien yleisin luuston/nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määritellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Löysyys johtaa reisuun ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Tällöin alueelle kohdistuu epänormaalin suuri paine, joka on sitä suurempi mitä pienempi kontaktialue on. Lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa yleensä nivelrikkoon. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta sen periytymiseen vaikuttaa tämän hetkisen tiedon mukaan useita eri geenejä. Myös ympäristöllä on vaikutusta kasvuhäiriön ilmiasuun. Runsaan ravinnonsaannin on todettu olevan yhteydessä lonkkavikaan. Ruokinta sinänsä ei aiheuta dysplasiaa, mutta se tuo

vian esiin geneettisesti alttiilla koirilla. Optimaalisella ruokinnalla voidaan saavuttaa se, että lonkkanivelen kasvuhäiriö ei tule esiin tai se esiintyy lievempänä.

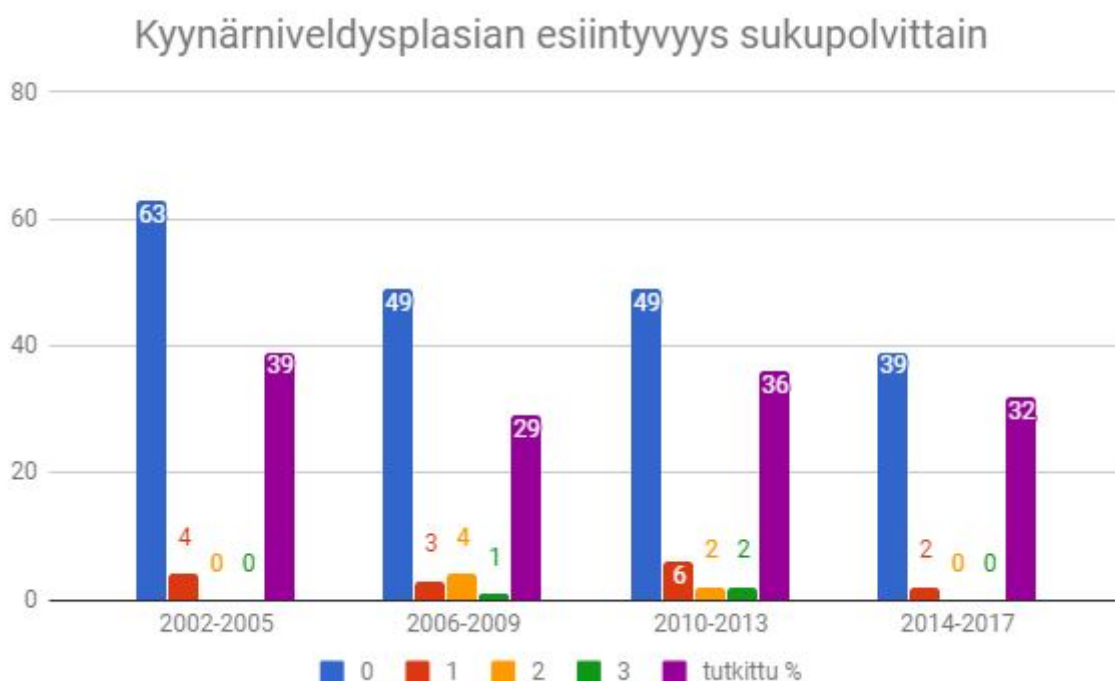
Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	A	B	C	D	E	Yhteensä
1990	6	50%	0	2	1	0	0	3
1991	1	0%	0	0	0	0	0	0
1992	1	100%	1	0	0	0	0	1
1993	8	12%	0	0	1	0	0	1
1994	11	36%	0	1	3	0	0	4
1995	0	0%	0	0	0	0	0	0
1996	13	54%	1	3	2	1	0	7
1997	5	60%	0	0	1	2	0	3
1998	23	30%	0	2	2	2	1	7
1999	14	57%	0	2	2	4	0	8
2000	11	27%	0	0	3	0	0	3
2001	22	41%	2	3	2	2	0	9
2002	30	33%	1	0	4	3	2	10
2003	38	53%	4	3	7	5	1	20
2004	57	40%	4	3	4	8	4	23
2005	47	47%	4	7	5	6	0	22
2006	55	24%	2	3	5	2	1	13
2007	50	22%	1	3	3	2	2	11
2008	38	32%	5	1	3	2	1	12
2009	51	43%	5	8	5	2	2	22
2010	52	31%	0	1	7	3	5	16
2011	38	53%	5	6	5	3	1	20
2012	36	39%	1	5	3	4	1	14
2013	38	24%	2	2	2	2	1	9
2014	40	50%	9	5	5	1	0	20
2015	33	36%	3	5	1	3	0	12
2016	31	29%	3	3	3	0	0	9
2017	25	0%	0	0	0	0	0	0
2018	0	0%	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	774	36%	53	68	79	57	22	279

Taulukko 7: Lonkkaniveldysplasian esiintyminen owczarek podhalanskeilla

Kyynärnivelen kasvuhäiriö

Suurikokoisella rodulla myös kyynärnivelten ja olkanivelten terveys on erittäin tärkeää lonkkien lisäksi, koska koiran painosta noin 60 % on etupään varassa.

Kyynärniveliä on tutkittu vuoden 2016 syntyneihin asti 35 %:lta rekisteröidyistä koirista (taulukko 8). Tutkituista kyynärnivelistä 88 % on todettu terveiksi. I asteen muutoksia on todettu 8 %:lla ja II asteen muutoksia 3 %:lla, ja III asteen muutoksia on todettu 1 % koirista. Kyynärnivelongelmaisia koiria on raportoitu viimeisen tutkimusiässä olevan sukupolven aikana suhteellisesti enemmän kuin edellisen sukupolven aikana (Kuva 6). Kyynärien kuvaaminen on tärkeää, jotta saadaan tietoa eri sukulinjojen terveystilanteesta jalostuskäyttöä ja koirien hyvinvointia ajatellen.

Kuva 6. Kyynärniveldysplasian esiintyvyys sukupolvittain

Kyynärnivelen kasvuhäiriössä oireet alkavat keskimäärin 4 - 7 kuukauden iässä ja tyypillisin ilmentymä vaivalle on ontuminen, joka voi pahentua rasituksessa tai olla voimakkainta levon jälkeen. Usein oireet huomataan vasta vanhemmiten, jolloin ne johtuvat sekundaarisesta nivelrikosta. Pohjoismaissa kyynärnivelten röntgenkuvausten arviointi perustuu sekundaarisiin nivelrikon merkkeihin. On huomattava, että jo 1. asteen muutos tarkoittaa koiralla olevan kyynärnivelen kasvuhäiriö. Kyynärnivelen kasvuhäiriöiden periytymismekanismit ovat epäselvät.

Tiedetään, että siihen vaikuttaa useita geenejä. Nykykäsityksen mukaan perinnöllisten suuren merkityksen lisäksi kasvuhäiriön syntyyn vaikuttavat myös ympäristötekijät.

Kyynärnivelen kasvuhäiriöissä on hoitamattomana seurauksena nivelrikko. Nivelrikon hoidossa tärkeitä ovat painonpudotus, liikunnan rajoitus sekä tarvittaessa myös tulehduskipulääkkeet. Leikkaushoidon hyöty on epävarmaa. Lisäksi voidaan käyttää nivelnesteen koostumusta parantavia lääkkeitä ja ravintolisiä.

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	0	1	2	3	Yhteensä
1990	6	17%	0	1	0	0	1
1991	1	0%	0	0	0	0	0
1992	1	0%	0	0	0	0	0
1993	8	12%	1	0	0	0	1
1994	11	18%	2	0	0	0	2
1995	0	0%	0	0	0	0	0
1996	13	38%	5	0	0	0	5
1997	5	60%	3	0	0	0	3
1998	23	26%	4	1	1	0	6
1999	14	50%	4	2	1	0	7
2000	11	27%	3	0	0	0	3
2001	22	32%	6	1	0	0	7
2002	30	20%	5	1	0	0	6
2003	38	50%	19	0	0	0	19
2004	57	35%	18	2	0	0	20
2005	47	47%	21	1	0	0	22
2006	55	24%	11	1	1	0	13
2007	50	22%	10	0	1	0	11
2008	38	29%	11	0	0	0	11
2009	51	43%	17	2	2	1	22
2010	52	31%	15	0	1	0	16
2011	38	53%	20	0	0	0	20
2012	36	39%	8	3	1	2	14
2013	38	24%	6	3	0	0	9
2014	40	50%	19	1	0	0	20
2015	33	36%	11	1	0	0	12
2016	31	29%	9	0	0	0	9

2017	25	0%	0	0	0	0	0
2018	0		0	0	0	0	0
Yhteensä	774	33%	228	20	8	3	259

Taulukko 8: Kynnärnivelen kasvuhäiriön tutkimustulokset

4.3.2 Muut Suomessa rodulla todetut merkittävät sairaudet

Polvitutkimuksia patellaluksaation selvittämiseksi on tehty vain 10 prosentilta kaikista owczarek podhalanskeista. Ensimmäiset polvitutkimukset on tehty vuonna 2002 syntyneille koirille. Kaikista vuosina 1990 – 2018 syntyneistä koirista 95 % on ollut terveitä, 5 % on ollut I-asteen muutoksia polven stabiliteetissa. Tilasto ei ole kuitenkaan anna luotettavaa kuvaa rodun polvinivelten terveydestä, sillä tutkimustuloksia on aivan liian vähän.

Polvinivelen ongelmia, kuten ristisidevaurioita ja patellaluksaatioita on raportoitu rodussa viime vuosina. Jalostustoimikunnan tekemän erillisen kyselyn mukaan muutama koira on jouduttu lopettamaan ristisidevaurion tai patellaluksaation vuoksi, joitakin koiria on leikattu. Suorat kulmaukset ja geneettinen alttius polven löysyyteen voivat altistaa polvinivelongelmille.

Suomen Owczarek Podhalanskit ry. on järjestänyt kolme terveystarkastusta rodun harrastajille vuosina 2004, 2008 sekä 2012 (liite 1). Kyselyn vastausprosentit ovat olleet huonoja, viimeisimpään kyselyyn saatiin vain 3 vastausta. Kyselyissä ei noussut esille yhtään laajamittaista, useilla yksilöillä esiintyvää terveysongelmaa. Jalostustoimikunta lähestyi myös suoraan niitä omistajia, joiden koirilla on todettu polviongelmia viime vuosina. Lähinnä ongelmat ovat olleet eturistisidevaurioita. Muutamia koiria on leikattu, yhden tiedetään toipuneen ennalleen, kahden koiran kohdalla myös toisen polven peittäminen on aiheuttanut koirien lopettamisen.

Spondyloosia ja raajojen synnynnäisiä rakenteellisia epämuodostumia on tiedossa muutamilla koirilla, lisäksi, välilevyrappeumaa ja kivespuutoksia on jalostustoimikunnan tiedossa.

Rodulla on joissakin linjoissa tavattu harvoja tapauksia epilepsiaa harrastajien kertoman mukaan. Virallisia diagnooseja ei ole ollut nähtävillä. Viimeisen 7 vuoden aikana ei ole tietävästi raportoitu yhdistyksen tietoon kuitenkaan yhtään epilepsiatapausta. Tämä ei kuitenkaan poissulje mahdollisuutta, etteikö niitä olisi ollut. Epilepsia on aivojen sähköisen toiminnan häiriö, joka aiheuttaa toistuvia kohtauksia. Epilepsiaa pidetään koiran yleisimpänä neurologisena sairautena. Kohtauksen aikana koira voi olla tajuissaan tai tajuton, kouristella kokonaan tai vain paikallisesti joidenkin lihasryhmien osalta. Epilepsiaa sairastavaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Myös sellaisten riskilinjojen yhdistämistä, joiden tiedetään

tuottaneen epileptikkojälkeläisiä tulee välttää, sillä rodulle ei ole olemassa geenitestiä.

Yksittäisiä tapauksia on ilmentynyt silmäluomen sisään- tai uloskiertymistä, joitakin premolaarien puutoksia ja alapurentaisia leukoja. Terveyskyselyiden ja harrastajien kertoman mukaan koirilla ei juurikaan esiinny iho-ongelmia, korva- tai silmätulehduksia tai allergioita. Ulkomaisten koirien terveydentilasta ei ole mitään tutkittua tietoa saatavilla. Ulkomaisten koirien lonkka- ja polvitutkimustulokset ovat pääsääntöisesti olleet erinomaisia, etenkin rodun kotimaassa Puolassa, toistaiseksi näiden ”terveiden” vanhempien jälkeläisten kuvaustulokset ovat olleet huonoja, kautta aikojen vain kaksi puolalaista koiraa on todettu lonkkaterveiksi SKL:n virallisissa kuvauksissa. Tiedossa on myös, että jos koiran kotimaassa (esim. Hollannissa ja Tanskassa) jalostukseen aiotun koiran kuvaustulokset ovat huonot, viedään koira uusiin kuviin Puolaan. Yleensä lonkkaterveys paranee rajanylityksen seurauksena, ja koira kelpaa kotimaassaan jalostuskoiraksi virallisilla rodun alkuperämaan tuloksilla.

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
Hengitystiesairaus	5 vuotta 11 kuukautta	2
Hermostollinen sairaus	6 vuotta 10 kuukautta	1
Immunologinen sairaus	9 vuotta 2 kuukautta	1
Kadonnut	7 vuotta 0 kuukautta	1
Kasvainsairaudet, syöpä	9 vuotta 1 kuukautta	13
Kuollut ilman sairauden diagnosoitnia	9 vuotta 1 kuukautta	1
Lopetus ilman sairauden diagnosoitnia	6 vuotta 9 kuukautta	12
Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	3 vuotta 6 kuukautta	7
Luusto- ja nivelsauraus	4 vuotta 7 kuukautta	14
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	9 vuotta 0 kuukautta	2
Muu sairaus, jota ei ole listalla	7 vuotta 0 kuukautta	6
Selkäsairaus	9 vuotta 2 kuukautta	3
Silmäsairaus	3 vuotta 5 kuukautta	1
Sydänsairaus	11 vuotta 2 kuukautta	2
Tapaturma tai liikennevahinko	2 vuotta 5 kuukautta	6
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	12 vuotta 4 kuukautta	19
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	10 vuotta 5 kuukautta	1

Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	6 vuotta 10 kuukautta	13
Kaikki yhteensä	7 vuotta 7 kuukautta	105

Taulukko 9: Kuolinsyytilasto. Poimintapäivä 7.3.2018.

Rotuyhdistys on kerännyt tietoja www-sivuillaan olevalla lomakkeella rodun kuolinsyistä harrastajien kertomana vuodesta 2007. Tämän jälkeen on tullut avuksi Kennelliiton jalostusnetin kautta tehtävät kuolinsyyilmoitukset (taulukko 9). Tietoa on vielä vähän, mutta yleisimmin harrastajat ja kasvattajat kertovat omien kokemustensa perusteella rodun elävän yli kymmenvuotiaaksi ja kuolevan vanhuuden mukanaan tuomiin vaivoihin.

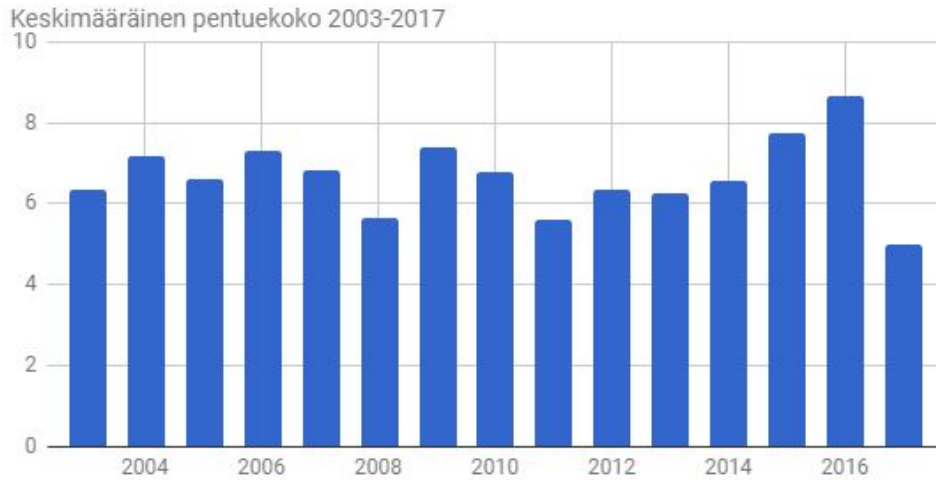
Jotta päätelmiä rodun yleisimmistä kuolinsyistä tai keski-ikästä voitaisiin tehdä, tulee tietoa kerätä useammista yksilöistä ja pidemmältä ajalta. Suurin osa pennuista menee ei-aktiivisiin koteihin maaseudulle ja niitä ei tavoiteta tarvittavan tiedon keräämiseksi. Kasvattajat eivät ole olleet aktiivisia tämän asian suhteen kertoakseen kasvattiansa kuolinsyitä yhdistyksen keräämään tietojärjestelmään.

4.3.4. Lisääntyminen

Rodun lisääntymisestä oleva tieto perustuu kasvattajien kertomuksiin. Pääsääntöisesti kertomukset ovat antaneet kuvan, että rodun lisääntymiskäyttäytyminen on hyvin luontevaa ja ongelmatonta. Tiinehtymisvaikeuksista kasvattajat ovat kertoneet viimeisen viiden vuoden aikana useamman nartun kohdalla. Astumisvaikeuksia ja synnytyso ongelmia ei juuri ole raportoitu. Keisarinleikkaustapauksia tiedetään vain muutama.

Kasvattajien kertoman mukaan nartut ovat hoitaneet pentunsa erinomaisesti heti synnytyksestä lähtien eikä siihen ole ihmisen tarvinnut erityisemmin puuttua. Pentukuolleisuudesta, synnynnäisistä vioista tai epämuodostumista ei ole tietoa.

Rodun keskimääräinen pentuekoko on vaihdellut 7 pennun molemmin puolin viime aikoina. Tarkemmin vuotuinen keskimääräinen pentuekoko on esitetty kuvassa 7.

Kuva 7. Keskimääräinen pentuekoko 2003 - 2017

4.3.5. Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Rotu on anatomisilta piirteiltään hyvin alkukantaista perustyyppiä eikä siinä ole liioiteltuja ominaispiirteitä. Rodun suuri fyysinen koko on riskitekijänä erilaisille liikuntanivelten kasvuhäiriöille. Lisääntymistä vaikeuttavia ongelmakohtia ei rodun rakenteessa ole tähän mennessä havainnointu. Viime aikoina rodussa on ollut havaittavissa hyvin suoria takaraajan kulmauksia yhdistettynä liian jyrkkään lantioon. Tämän rakenteellisen ominaisuuden tiedetään altistavan esimerkiksi polvinivelen sairauksille (ristisidevauriot tai nivelkierukan vauriot, jotka johtavat nivelrikkoon).

4.3.6. Yhteenveto rodun keskeisimmistä hyvinvointi- ja terveysongelmista

Terveyskyselyjen ja harrastajien kertoman mukaan rodun hyvinvointi on keskimääräistä parempaa ja lääkärikäynnit suhteellisen harvassa. Tutkittua tietoa rodusta ei kuitenkaan ole ja kyselyillä ja kertomuksilla saavutetaan vain aktiivijäsenet. Suuri osa pennuista menee maaseuduille eikä niitä sen jälkeen tavoiteta eikä näitä yksilöitä käytetä tutkimuksissa. Rodun kannalta tärkeintä onkin seuraavien vuosien aikana keskittyä systemaattiseen tiedon keruuseen terveyden osalta.

Rodulla tavataan lonkkaniveldysplasiaa. Tällä hetkellä ei ole tietoa miten kipuilu on ilmennyt tai miten lonkkaniveldysplasia olisi vaikuttanut käytännön arjessa. Faktatieto on se, että tervelonkkaisia koiria (A, B) rodussamme on kuitenkin vain 36 %. Kynärnivelen osalta tilanne on huomattavasti valoisampi, sillä lähes 90 % tutkituista koirista on kynärnivelistään terveitä.

4.4 Ulkomuoto

Rotumääritelmä määrittää owczarek podhalanskin yleisvaikutelmaltaan voimakkaaksi ja tiivisrakenteiseksi koiraksi, joka ilmentää kestävyyttä ja liikkuvuutta. Rodun erinomaisella edustajalla tulee olla siis voimakas luusto, ei hento eikä liioin raskas. Tiivis rakenne vaatii pitkää rintakehää ja lyhyehköä lanneosaa.

Podhalanskin tulee olla kunnioitusta herättävän ja näyttävän näköinen. Owczarek podhalanskin tulee näyttää kookkaalta ja ryhdikkäältä niin seisoessaan kuin liikkuaankin. Tärkeä osa podhalanskin yleisvaikutelmaa on hyvä lihaskunto ja halu liikkua.

Rodulla kuuluu olla ravaajakoiran perusrakenne. Se on suorakaiteen muotoinen eli mittasuhteiltaan korkeuttaan pidempi. Rungon pituus mitattuna rintalastan kärjestä istuinluun kärkeen on suurempi kuin säkäkorkeus. Urokset ovat hieman lyhyempiä kuin nartut.

Suomessa rodussa on selvästi havaittavissa eri linjojen aikaansaamat erot. Pään muoto, luuston vahvuus ja koko voivat vaihdella hyvinkin paljon eri kasvattajien tyypeissä.

Suurimpina ulkomuodollisina ongelmina voidaan kuitenkin pitää väärin kannettuja, selän päälle kiertyviä häntiä, pigmentin puutoksia sekä huulissa, silmissä että etenkin kirsussa ja hieman suoraa olkavarsia ja liian niukkoja takakulmauksia. Myös hyvin niukkoja eturintoja on havaittavissa sekä ranteiden pehmeyttä. Liian korkealla kannettujen häntien syynä voi olla lantion virheellinen pituus tai asento. Ulkomuototuomarit suhtautuvat ehkä liiankin suvaitsevaisesti rodun ylisuuriin yksilöihin, säkäkorkeus ei saisi kasvaa liian suureksi. Näihin asioihin tulisi kiinnittää jalostuksessa huomiota.

Rodullamme on erittäin tärkeää kiinnittää huomiota eroavaisuuksiin toisen sukulaisrotujen kanssa. Yksi tällainen eroavaisuus on pään muodot ja mittasuhteet. Pään tulee olla kuiva, koiralla ei saa olla roikkuvia huulia, ei löysää kaulanalusnahkaa eikä roikkuvia silmäluomia. Podhalanskillla tulee olla sukulaisiaan alemmas kiinnittyneet korvat ja - toisin kuin sukulaisillaan - sillä toivotaan olevan kuono-osan kalloa pidempi. Myös takaraajojen asento erottaa podhalanskin muista sukulaisistaan. Takaraajojen tulee olla taka-asentoiset ja kulmausten edessä ja takana tulee olla tasapainoiset, jotta rakenne on tasapainossa ja koira pystyy liikkumaan halutulla askelpituudella.

Rotumääritelmä mainitsee virheinä mm. korkealla kannetun hännän, pigmentin puutteellisuuden, korkealle kiinnittyneet tai taka-asentoiset korvat, vaaleat silmät,

takaraajojen kannukset, kiharan tai silkkisen karvapeitteen. Näihin seikkoihin tulisi kiinnittää erityisesti huomiota.

Rodun tulee olla kestävä, voimakas ja ketterä. Nykyinen rodun rakenne on pysynyt alkuperäisenä eikä siinä ole havaittavissa ylilyöntejä. Rodun ei missään nimessä tule olla niin massava, että se menettäisi ketteryyttään. Koostaan huolimattaan sen pitää pystyä taistelemaan petoeläimiä vastaan. Lisäksi rodun on osoitettava rakenteeltaan sellaista kestävyyttä ja terveyttä, että se pystyy liikkumaan vaivattomasti vaikeissakin olosuhteissa. Koiran turkin tulee olla vettä ja likaa hylkivä, jotta se suojaa huonoissa sääolosuhteissa.

Rodun pieneen lukumäärään nähden sille on kertynyt näyttelykäyntejä suhteellisen aktiivisesti. Keskimäärin podhalanskeja on ilmoittautunut näyttelyihin viimeisten viiden vuoden aikana 2 - 6 kappaletta ja rotu on ollut esillä useimmissa kaikkien rotujen näyttelyissä. Rodun keskinäinen taso kehässä on vaihteleva. Usein yksilöt kuitenkin rodussa palkitaan hyvinkin korkeilla arvosanoilla. Yhdistyksen kanta on, että tähän vaikuttaa materiaalin vähyys, jotta tuomareilla olisi oikeanlainen ja selkeä käsitys rodun erinomaisesti edustajasta vertailukohtien puuttuessa.

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Rodun edellinen jalostuksen tavoiteohjelma oli voimassa 2012-2017. Edelliseen tavoiteohjelmaan kirjatut jalostustavoitteet toteutuivat seuraavasti:

- Terveyskyselyt
 - Toteutettu 2004, 2008 ja 2012
- Käyttäytymiskyselyt
 - Toteutettu 2008 ja 2012
- Rodunomainen luonneprofiili
 - Luonneprofiilitestattuja koiria noin 20 vuoden 2017 loppuun mennessä
 - Testissä puutteita, ei validoitu, ei mittaa samoja asioita kuin luonnetesti -> Testistä luovuttiin 2017
- Kasvattajahaastattelut
 - Toteutus vuonna 2012
- Jalostustarkastukset
 - Vuosittainen tapahtuma
 - Näyttelyiden yhteydessä tapahtuvat tarkastukset yksittäisille koirille otettiin käyttöön 2015

6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Jalostuksen tavoitteena on hyvänluonteisen, rodunomaisen ja terverakenteisen owczarek podhalanski -kannan ylläpitäminen ja kehittäminen. Tavoitteena on myös säilyttää sen käyttötarkoitus. Rotua käytetään nykyään yleisimmin pihavahtina, mutta on olemassa kokemusta sen käytöstä karjavahteina petoalueilla, mm. muutamilla alpakkatiloilla, nautatiloilla, lammastiloilla. Rodun kotimaassa sitä tavataan myös alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan vuoristoissa lammaslaumojen vartijana. Rotu soveltuu myös vartioimisen lisäksi seuralaiseksi, mutta perinteiseksi seurakoiraksi sitä ei suositella.

Rodun käyttötarkoitus huomioiden tulee tavoitteena olla säilyttää koiran rakenne terveenä ja kestäväenä sekä luonne tasapainoisena ja vahvana. Lisäksi rodun luonneominaisuuksiin kuuluu itsenäisyys ja itsevarmuus. Kunnioitusta herättävä ulkomuoto ja säänkestävä turkki ovat myös podhalanskin erityisominaisuuksia, jotka vaikuttavat sen selviytymiseen vaikeissa sääolosuhteissa ja uskottavuuteen tarkkana pihavahtina.

Tavoitteena on kerätä faktatietoa rodun terveydentilasta, kuolinsyistä ja käyttäytymisestä sekä luonteesta seuraavan viiden vuoden aikana. Luonneprofiilin valmistuminen ja järjestelmällisten testausten aloittaminen on edellytys, jotta rodun luonteesta voidaan kerätä tarvittavaa faktatietoa. Luonteen testaaminen on tavoitteena saada jalostusta ohjaavaksi yhdeksi kriteeriksi näyttelytulosten ja terveystutkimusten ohella.

Vikojen ja sairauksien leviämistä rotuun pyritään ennalta ehkäisemään terveystutkimusten, terveystutkimusten sekä tavoiteohjelman avulla. Tavoitteena on suomalaisten kasvattajien keskinäisen yhteistyön lisääminen, rodun tekeminen tunnetuksi laumanvartijana sekä suhteiden luominen muiden maiden kasvattajiin sekä yhdistyksiin. Tällä tavoin pyritään owczarek podhalanskien geenipohjan laajentamiseen niin paljon kuin se on maailmanlaajuisesti mahdollista.

Jalostustavoitteita mietittäessä rotuyhdistys haluaa kiinnitettävän huomiota koirien lonkkanivel- ja kyynärviveldysplasiatuloiksiin sekä erityisesti luonteeseen. Koiria, joilla on ongelmia luonteessa (esim. pelkoaggressiivisuutta), ei tulisi käyttää missään tapauksessa jalostukseen. Myös luonnollinen lisääntyminen on yksi mainittava asia. Vaikka rodussamme ei juuri synnytysvaikeuksista ole raportoitu, ei jalostukseen tulisi käyttää narttua, jolle on jouduttu jo aikaisemmin tekemään keisarinleikkaus normaalin synnytyksen sijasta. Myöskään keinosiemennystä ei tule käyttää muussa tapauksessa kuin käytettäessä ulkomaista urosta.

6.2. Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille.

Jalostukseen käytettävien koirien tulee olla psyykkisesti ja fyysisesti mahdollisimman terveitä yksilöitä.

Jalostukseen käytettävien yksilöiden lonkat ja kyynärät tulee kuvata. Tavoitteena on käyttää A-, B-, tai C-lonkkaisia jalostuskoiria. Mikäli lonkkakuvaustulos on D, tulisi tällaiselle koiralle käyttää A- tai B-lonkkaista urosta/narttua, jotta tulokset kehittyisivät myönteisesti. Tavoitteena on kiinnittää huomiota myös kyynärnivelten terveyteen.

Rodun monimuotoisuuden turvaamiseksi suositellaan jalostukseen käytettäville koirille jälkeläismäärän rajoitusta. Jalostukseen käytettävän koiran rekisteröityjen jälkeläisten määrä saisi olla enintään 24 pentua.

Tavoitteena on saada lonkka- ja kyynärkuvattua yli puolet vuosittain syntyvien pentujen määrästä, koskien myös ei-jalostukseen käytettäviä koiria. Näin saadaan laajemmin kartoitettua tietoa rodussa mahdollisesti esiintyvistä vioista ja sairauksista. Rotuyhdistys maksaa pientä tukea jäsenilleen lonkka- ja kyynärkuviin.

Poissuljetaan jalostuksesta yksilöt, joilla on todettu epilepsiaa ja vältetään sellaisten yksilöiden käyttöä, joilla on havaittu mahdollisesti perinnöllisiksi epäiltyjen sairauksien oireita, kuten spondyloosia, polvinivelen löysyyttä jne.

Luonne ja rodunomaiset käyttöomaisuudet tulee huomioida valittaessa jalostusyksilöitä. On suotavaa, että jalostukseen käytettävästä koirasta on kerätty tietoa jollakin yhdistyksen suosittelemalla virallisella luonnetestillä. Koirat, joilla on ongelmia luonteessa, tulee ehdottomasti sulkea pois jalostuksesta.

Terve rakenne ja rotutyypillinen ulkomuoto tulee säilyttää. Tavoitteena on parantaa vähitellen seuraavia ulkomuodollisia puutteita: huono pigmentti, liian vaalea silmien väri, kapeat etu- sekä takaosat, liian suorat takakulmaukset, liian suuri koko, liian keveä luusto tai runko, liian löysät huulet, löysä kaulanalusnahka, roikkuvat silmäluomet, liian korkealle kiinnittynyt häntä, jolloin koira kantaa sen liikkeessä selän päällä, sekä liian lyhyt häntä.

Suosittellaan SKL:n ja SSKY:N esittämän sukusiitosastesuosituksen, 6,25 %, noudattamista, ja huomioimaan jalostusvalintoja tehdessä kaikki geenipoolia laajentavat mahdollisuudet. Geenipoolin ja monimuotoisuuden tutkimiseksi on olemassa tätä varten kehitetty DLA-monimuotoisuuden testaus. Puhtaat rodut on luotu usein muutamasta yksilöstä ja niiden taustalla on aina voimakkaasti sisäsiitosta eli jalostukseen käytetään lähisukulaisia tai ylen määrin samoja

yksilöitä. Lähisukulaisten käyttäminen lisää rodulle tyypillisten sairauksien kantajien ja sitä kautta myös sairastuvien yksilöiden määrää.

DLA-alueeksi kutsutaan erästä perimän geenialuetta, joka sisältää suuren määrän yksilön immuunivasteeseen vaikuttavia genejä. Nämä geenit vastaavat mm. koiran omien kudosten tunnistamisesta ja vieraiden patogeenien tunnistamisesta ja tuhoamisesta. Nämä geenit tulisi olla monimuotoisia DLA-alueessa, jotta ne kykenevät reagoimaan erilaisiin viruksiin, bakteereihin ja muihin vieraisiin tunkeilijoihin. Sisäsiitos kaventaa koiran perimän monimuotoisuutta ja se on suora uhka rodun terveydelle. Määrältään pienien rotujen, kuten owczarek podhalanski, DLA-monimuotoisuus on varsin niukka ja tämä saattaa altistaa erilaisille autoimmuunisairauksille kuten esimerkiksi diabetes, reuma tai kilpirauhasen vajaatoiminta. Koirillakin on osoitettu jo useassa autoimmuunisairaudessa yhteys näihin DLA-geeneihin. Niiden testaaminen on tärkeää sairauksien vastustamiseksi ja DLA-monimuotoisuuden ylläpitämiseksi niin yksittäisissä kasvatuslinjoissa kuin koko rodussa.

DLA-monimuotoisuutta voidaan seurata koiran DNA:sta. Ideana on käyttää saatua geenitietoa jalostuksessa hyväksi siten, että astutuspartneriksi voidaan valita muutoin jalostukseen sopiva yksilö, jolla on erilaiset DLA-geenit. Tällöin pennut perisivät vanhemmiltaan mahdollisimman monta erilaista immunogeeniyhdistelmää ja tämä monimuotoistaisi linjan ja vähitellen koko rodun alleelikirjoa. Samalla kertaa selviää, kantavatko testatut koirat mahdollisesti jotakin tunnettua rodun autoimmuunisairauteen altistavaa riskialleelia, jos sellainen on rodulle tunnistettu. DLA-monimuotoisuuden testaaminen ja huomioiminen osana jalostusta voi olla hyödyllistä, mutta jalostuksen pitää aina perustua kokonaisvaltaiseen arvioon yksilön sopivuudesta. Valinta ei voi perustua yksistään DLA-geenitietoon. Owczarek podhalanskeilla näitä testejä ei ole vielä käytetty, mutta ne ovat yleistyneet useiden rotujen parissa viime vuosina.

Jalostukseen käytettävällä owczarek podhalanskilla tulee olla:

- vähintään 2 x näyttelystä laatuarvostelu erinomainen sekä uroksella että nartulla tai hyväksytyt jalostustarkastuslausunto rotuyhdistyksen järjestämästä / hyväksymästä jalostustarkastuksesta (perusteena tiukalle näyttelytulosvaatimukselle on helppous saada laatuarvostelu erinomainen myös heikotasoisemmille yksilöille useilla näyttelykänneillä)
- lonkat ja kyynärät kuvattu ja lausuttu astutushetkellä
- polvitarkastus suoritettu
- koiran tulee kyetä lisääntymään normaalisti (luonnollinen astutus)
- koiran tulee olla iältään yli 2 vuotias astutushetkellä

Jalostukseen ei tule käyttää owczarek podhalanskia, joka täyttää jonkin seuraavista kriteereistä:

- nartulle on suoritettu jo yksi keisarinleikkaus aikaisemmin

- yhdistelmän sukusiitosaste on jalostustietokannan laskeman 6 sukupolven mukaan yli 6.25 %
- koira, jolla on rekisteröityjä jälkeläisiä 24 tai enemmän
- koira, joka ei astu tai anna astua normaalisti
- uusintayhdistelmät eivät ole sallittuja, hyväksytyä vain jos aiemmin tehdystä yhdistelmästä on rekisteröity korkeintaan kaksi pentua.
- koira, joka on luonteeltaan todettu selvästi araksi tai aggressiiviseksi esim. näyttelytuomarin toimesta
- koiraa, joka on alle 2-vuotias
- narttu, joka on yli 7-vuotias (perustellusta syystä voidaan hyväksyä jalostukseen, mikäli nartulla on ollut pennut aiemmin ja eläinlääkäri on todennut nartun terveeksi)
- narttu, jolla on ollut pennut myös edellisestä kiimasta, ellei kiimojen väli ole vähintään 10 kuukautta
- koira, jolla on rotumääritelmän mukaan vakavia rakenteellisia virheitä
- koiraa, jota ei ole jalostustarkastuksessa hyväksytty käytettäväksi jalostukseen

Lisäksi suositellaan:

- jalostustarkastus
- virallinen silmätarkastuslausunto
- selkäkuvaus
- luonnetestilausunto jostain virallisesta testistä

Suomen Owczarek Podhalanskit ry:n jalostustoimikunnan suosituksia ei täytä owczarek podhalanski, josta ei ole saatu riittävästi tietoja sen arvioimiseksi tai jota ei ole jalostustarkastuksessa hyväksytty käytettäväksi jalostukseen

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Suomen Owczarek Podhalanskit ry:n tavoite on vaalia rodunomaista owczarek podhalanskia niin terveydellisesti, ulkomuodollisesti kuin käyttöominaisuuksienkin osalta. Ongelmana on kohdattu usein tiedon puute rodun nykytilasta, tiedon saamisen vaikeus sen alkuperämaasta sekä kasvattajien painotus vain tiettyihin jalostuksellisiin seikkoihin näkemättä rodun tilaa populaatiotasolla.

Yhdistys ja sen jalostustoimikunta on seuraavilla toimillaan pyrkinyt keräämään tietoa rodusta ja ohjaamaan rodun jalostusta

- Terveyskyselyt (toteutettu 3 krt tähän mennessä)
- Käyttäytymiskysely (toteutettu 1 krt)
- Aktiivinen kasvattajayhteydenpito
 - mielipidekyselyt, kasvattajakirjeet, kasvattajakäynnit

- Säännölliset jalostustarkastukset (+ aktivoiminen näyttelyiden yhteydessä järjestettäviin tarkastuksiin)
- Joukkotarkastusten järjestäminen (lonkat, kyynärät, polvet, silmät)
- Tilastoinnit jalostusnetistä ja niiden analysointi + tiedottaminen
- Vuosikirjan toimittaminen joka toinen vuosi
- Avustaminen tuontikoira-asioissa
- Pentuvälityskriteerien valvominen ja päivittäminen
- Uroslisat mahdollisesti jalostukseen käytettävistä uroksista taustatietoineen
- Opastus ja ohjaus jalostuksellisissa asioissa
- Pennunostajien ohjeistus
 - kattavat tietopaketit yhdistyksen www-sivuilla
 - pennunostajien ohjaaminen yhdistyksen jäseniksi
- JTO:n työstäminen ja siitä jalostusta ohjaavan ohjenuoran saaminen
- Rotua koskeviin tiedusteluihin vastaaminen
- Pevisa-ohjelman valmistelu
- Tuomarien koulutus
- yhteydet ulkomaisiin rotuyhdistyksiin (tavoitteena yhteinen tietokanta, joka laskisi sukusiitosasteet)

Yhdistys korvaa jäsenilleen osan lonkka- ja kyynärkuvauksien kustannuksista. Yhdistys myös pyrkii käännettämään puolankielistä owczarek podhalanski -kirjallisuutta ja ylläpitämään suhteita alkuperämaan rotuyhdistykseen rodun kotimaan tilanteen kartoittamiseksi. Yhdistys pyrkii seuraamaan rodun terveystilannetta terveystutkimusten avulla ja kehittämään informaatiopaketteja rodusta uusille ja vanhoille ulkomuototuomareille.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Uhat:

- Geenipohjan kaventuminen entisestään
- Samojen koirien liiallinen käyttö jalostuksessa
- Koira joutuu vääränlaiseen ympäristöön; suuri kysyntä saattaa johtaa koiran rotuun perehtymättömälle ihmiselle
- Pieni kanta
- Kasvattajien keskittyminen vain muutamaa jalostuksen painopisteisiin (ulkomuotoseikat, näyttelymenestys jne.)
- Koirat jäävät liian usein jalostustarkastusten sekä näyttelyiden ulkopuolelle
- Koirien todellisesta luonteesta ja käyttäytymisestä saatavan tiedon hankkimisen haasteet
- Koirien mahdollisia ilmeneviä perinnöllisiä sairauksia ei havaita ajoissa (matador-urosten liiallinen käyttö hyvin lyhyen ajan sisällä, kun ei vielä jälkeläisnäyttöä)
- Koirien terveydestä on liian vähän tietoa saatavilla
- Terveystutkittujen koirien prosentuaalinen osuus pysyy pienenä
- Pennutus ilman jalostuksellisia päämääriä

- Rotuyhdistyksen jäsenistöstä ja pennunostajista tavoitetaan vain pieni osa → loput ”häviävät”
- Kasvattajat eivät noudata JTO:n suosituksia jalostustyössään kokonaisvaltaisesti vaan ainoastaan tietyiltä, heille sopivilta osin

Mahdollisuudet:

- Tiedon kerääminen rodun alkuperämaasta ja suhteiden luominen muiden maiden kasvattajiin
- Suunnitelmallisuus jalostuksessa geenipoolin säilymiseksi kotimaassa sekä ulkomailla (JTO:sta ohjaava yhteinen tekijä)
- Yhteistyön kehittäminen kasvattajien kesken sekä kotimaassa että ulkomailla
- Erisukuisten tuontikoirien hankkiminen
- Jalostustarkastuksiin sekä näyttelyihin osallistumisen lisääminen
- Lonkkatutkittujen ja kyynärtutkittujen koirien määrän nousu
- Terveystietojen kerääminen laajemmalti (terveyskyselyn uudistaminen)
- Luonneprofiilitestauksen tai luonnetestauksen edellyttäminen jalostukseen käytettäviltä yksilöiltä
- Suurin osa kasvattajista on yhdistyksen kasvattajajäseniä

Rodun kasvatusta halutaan nähdä tulevaisuudessa tavoitteellisena ja JTO:n suosituksia mukailevana toimintana, jossa kasvattajilla on yhteinen kokonaisnäkemys rodun jalostuksellisista tavoitteista ja jalostusvalinnat perustuvat faktatietoon rodun sen hetkisestä tilanteesta niin terveyden, rakenteen kuin luonteensa osalta.

Uhat ja ongelmat on pyritty tiedostamaan ja niiden eteen on tehty töitä, jotta tiedonkeruu jatkossa rodun nykytilanteesta olisi täsmällisempää ja saatujen tietojen perusteella voitaisiin tehdä päätelmiä rodun terveydestä sekä luonteesta.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Rodun jalostuksen ohjaamiseksi rodun nykytilanteesta tarvitaan paljon enemmän tietoa niin luonteesta kuin terveydestäkin.

Suomen Owczarek Podhalanskit ry on ryhtynyt systemaattisesti keräämään tietoa rodun nykytilanteesta seuraavilla keinoilla

- Terveyskyselyt ○ Toteutettu 2004, 2008 ja 2012 → seuraava toteutus vuonna 2018
- Käyttätymiskyselyt ○ Toteutettu 2008 ja 2012 → seuraava toteutus vuonna 2018

- Rodunomainen luonneprofiili ○ Profiilin tekeminen ja ensimmäisten koirien testaus meneillään ○ Luonneprofiili aktiivisessa käytössä vuoden 2011 loppuun mennessä
- Kasvattajahaastattelut ○ Toteutus vuonna 2019
- Jalostustarkastukset ○ Vuosittainen tapahtuma

Jalostuksen tavoiteohjelma julkaistaan kotisivuilla osoitteessa www.podhalanski.fi. Jalostuksen tavoiteohjelmasta on tarkoitus luoda runko rodun tavoitteelliselle jalostukselle ja saada sen avulla kasvattajat katsomaan kokonaisvaltaisesti rodun tulevaisuutta niin terveyden, ulkomuodon kuin luonteenkin osalta ja havaitsemaan mahdolliset uhat ja ongelmat etukäteen.

Jalostustoimikunta seuraa jalostuksen tavoiteohjelman toteutumista analysoimalla Kennelliiton jalostusnetin raportteja ja julkaisemalla faktatietoa niistä rodun jäsenlehdessä sekä nettisivuillaan. Lisäksi jalostustoimikunta järjestää säännölliset jalostustarkastukset ja luonneprofiilitestaukset ja kyselyt jäsenistölle.

Rodun monimuotoisuuden tutkiminen ja geenipohjan laajentaminen sekä sen merkityksen korostaminen on yhdistyksen yksi jalostuksen peruspilareista. Yhdistys haluaa perehtyä monimuotoisuuden tutkimiseen tarkemmin ja etsii keinoja tiedon syventämiseksi sekä materiaalin analysoimiseksi. Tietoa käytetään jalostuksen ohjaamiseksi ja kasvattajien ohjeistamiseksi, kun sitä on tutkittu riittävästi ja riittäväällä tietotasolla. Tavoitteena on tehdä tarkempia monimuotoisuuteen liittyviä tutkimuksia vuoteen 2012 mennessä. Tällä hetkellä ymmärrys on vain siinä, että jalostuspohjaa tulisi laajentaa rodun osalta ja sen monimuotoisuus on hyvin matalalla tasolla.

Jalostuksen tavoiteohjelman seuranta tapahtuu ensisijaisesti Suomen Owczarek Podhalanskit ry:n jalostustoimikunnan toimesta sekä vuosikokousten yhteydessä hallituksen antaessa kuluneen vuoden toimintakertomuksen ja seuraavan vuoden toimintasuunnitelman. Jalostuksen tavoiteohjelmaan sisältyvät tilastot julkaistaan yhdistyksen vuosikirjassa ja ovat siten koko jäsenistön käytettävissä.

Jalostustoimikunta ja hallitus seuraavat jalostusta ja kasvattajien toimintaa. Mikäli asiat niin vaativat, yhdistys voi milloin tahansa kokoontua sääntöjensä puitteissa ylimääräiseen yleiskokoukseen käsittelemään jalostuksen tavoiteohjelmaa tai muita rodun jalostukseen liittyviä asioita. Yhdistys on maksanut kaikille jalostustoimikunnan jäsenille jalostusneuvojan peruskurssin osallistumismaksun.

Rodun tavoiteohjelma tarkistetaan viiden vuoden kuluttua tai, mikäli selkeä tarve ilmenee, aiemmin yhdistyksen hallituksen harkinnan mukaan.

Vuosi	Tehtävä tai projekti
-------	----------------------

7. LÄHTEET

Kirjalliset lähteet:

Koljonen Kaisa. 2002. Laumanvartijakoirat. Sanasilta Oy.

Suomen Owczarek Podhalanskit ry:n vuosikirjat

Suuri koirakirja 1.1991. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Kallio, Juha. 2016. Nivelvaivojen perusteet –luentosarja ja SKL:n jalostusneuvojen jatkokurssi 2012.

Suomen Owczarek Podhalanskit ry terveys- ja käyttäytymiskyselyt v. 2004 ja 2008

Internet-lähteet:

<http://www.kennelliitto.fi/FI/Rotumaaritelmat>

Eskelinen, Esa. 2013. Koiran polven ristisiteen repeämä.

<http://www.animagi.fi/koiran-polven-ristisiteen-repeama>

[http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusja kasvatus/artikkelit](http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusja_kasvatus/artikkelit)

- Katariina Mäki:
<http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusjakasvatus/artikkelit/suksiitos.htm>
- Katariina Mäki
http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusjakasvatus/artikkelit/tehollinen_populaatiokoko.htm
- Katariina Mäki
<http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusjakasvatus/artikkelit/monimuotoisuus.htm>

Katariina Mäki. Jalostuskoiran valinta. 2010

http://www.katariinamaki.com/artikkelit/Skoiran_valinta2010.html

<http://jalostus.kennelliitto.fi>, Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmä

<http://zmw1.p.lodz.pl/main/people/zbychu/dog.html>

http://www.thebreedsofdogs.com/OWCZAREK_PODHALANSKI.htm

<http://puppydogweb.com/caninebreeds/polishtatra.htm>

<http://www.canids.org/occasionalpapers/livestockguardingdog.pdf>

http://koti.phnet.fi/aarntu/owczarek_podhalanski.htm

<http://www.podhalanski.fi>

Genoscooper Oy. Marjut Ritala

<http://www.genoscooper.com/testivalikoima/koirat/dla-monimuotoisuustesti/>

Lisäksi harrastajien ja kasvattajien lukuisat kokemukset ja haastattelut.

8. LIITTEET

Liite 1. terveystarkastuksen yhteenveto v. 2008

Terveystarkastuksen yhteenveto v. 2008		
Vastauksia yhteensä, kpl	33	
	Määrä	% vastanneista
1. Tuki- ja liikuntaelimet		
Koiralla on esiintynyt ontumista		
Rasituksen jälkeen	1	3,03 %
Vain nuorena	5	15,15 %
Levon jälkeen	1	3,03 %
Vanhemmiten	2	6,06 %
Koiralla on esiintynyt selkä- tai niskakipu	1	3,03 %
Murtumia	0	0,00 %
Jäykkyyttä	3	9,09 %
Ongelmien syynä on		
Tapaturma	2	6,06 %
Perinnöllinen vika	3	9,09 %
Syy ei ole selvinnyt	4	12,12 %
2. Korvat		
Koiralla on esiintynyt korvatulehduksia		
Ei lainkaan	22	66,67 %
Kerran	4	12,12 %
Silloin tällöin	0	0,00 %
usein	0	0,00 %
Koiralla on krooninen korvatulehdus	1	3,03 %
3. Silmät		
Silmäongelmista on raportoitu seuraavasti		
PRA	0	0,00 %
PHTVL/PHPV	0	0,00 %
PPM	0	0,00 %
CATARACTA / HC	0	0,00 %
Sisäänpäin kääntyneet silmäluomet	0	0,00 %
roikkuvat / ulospäin kääntyneet silmäluomet	0	0,00 %
toistuva silmätulehdus tai vuotavat silmät	1	3,03 %

jokin muu silmäsairaus viherkaihi, rakkulainen vilkkuluomen tulehdus, silmätulehdus, luomi adenoma, iiris kysta	5	15,15 % 0,00 %
4. Hampaat		
Ei hammasongelmia	27	81,82 %
Purentavirhe		
yläpurenta	0	0,00 %
alapurenta	0	0,00 %
tasapurenta	0	0,00 %
muu purentavirhe	0	0,00 %
Hammaspuutokset		
varhainen hampaiden irtoaminen (alle 5-vuotiaana)	0	0,00 %
premolaari eli välihammaspuutos	0	0,00 %
etuhammaspuutos	0	0,00 %
muu hammaspuutos	1	3,03 %
kulmahampaiden asentovirhe	0	0,00 %
ylimääräisiä hampaita	0	0,00 %
5. Sisäelimet		
Ei ole todettu sisäelinsairauksia	28	84,85 %
Sydänvika	0	0,00 %
Munuaissairaus	0	0,00 %
Maksasairaus	0	0,00 %
Kilpirauhasen vajaa- tai liikatoiminta	0	0,00 %
diabetes	0	0,00 %
epilepsia	0	0,00 %
hengitysongelmia	0	0,00 %
syöpä	0	0,00 %
muu sisäelinsairaus	0	0,00 %
6. Virtsaelimet		
Sisäsiisteysongelmia pentuajan jälkeen	0	0,00 %
pidätyskyvyttömyyttä	0	0,00 %
virtsatietulehduksia	3	9,09 %
virtsakiviä	0	0,00 %
muu vika	0	0,00 %
7. Nartun hedelmällisyys, raskaus ja synnytykset		0,00 %
Nartun juoksuväli		0,00 %
alle 6 kk	0	0,00 %
6-9 kk	9	27,27 %
9-12 kk	1	3,03 %
muu	1	3,03 %
Synnytykset		
Pentueiden määrä	2	6,06 %
ei ongelmia synnytyksessä	2	100,00 %
keisarinleikkaus	0	0,00 %
lääkitysapu ollut tarpeen	0	0,00 %
osa syntyi normaalisti, osa leikkauksella	0	0,00 %

Valeraskaudet		
Ei valeraskauksia	10	30,30 %
valeraskaus, mutta ei eritä maitoa	0	0,00 %
erittää maitoa vähän / runsaasti	0	0,00 %
hoitaa kuviteltuja pentuja	0	0,00 %
luonne muuttuu häiritsevästi	0	0,00 %
Hedelmällisyysongelmat		
hedelmättömyys	0	0,00 %
epänormaali kiimakierto	0	0,00 %
kohtutulehdus	0	0,00 %
sterilisaatio	2	6,06 %
8.Uroksen hedelmällisyysongelmat		0,00 %
eturauhasvaivoja	0	0,00 %
kivesvika tai -sairaus	0	0,00 %
hedelmättömyys	0	0,00 %
uroksen astumisongelmat	0	0,00 %
kastraatio	1	3,03 %
9. Ihosairaudet		
Krooninen pitkäaikainen ihosairaus	0	0,00 %
demorikoosi (sikaripunkki)	0	0,00 %
toistuva akuutti ihosairaus	0	0,00 %
satunnaisia iho-ongelmia	4	12,12 %
hotspot, märkärupi 10.		
Allergiat		
ruoka-aineallergia	1	3,03 %
muu allergia	0	0,00 %
11. Koiran ruokahalu ja koko		
Koira on		
erittäin huono syömään	1	3,03 %
normaali syömään	20	60,61 %
nirso	5	15,15 %
ahne	5	15,15 %
erittäin laiha	0	0,00 %
hoikka	6	18,18 %
normaalipainoinen	23	69,70 %
pulska	2	6,06 %
erittäin lihava	0	0,00 %
12. Muista koiran sairauksista		
Ruoansulatuselinten sairaus	0	0,00 %
Anafylaktinen sokki rokotteesta	0	0,00 %
hengistyselinsairaus	0	0,00 %
epämuodostuma	2	6,06 %
käyrät takajalat, nestekysta v. takalonkka tyrä	0	0,00 %
anaalirauhanen tulehtunut usein	1	3,03 %

puhjennut	0	0,00 %
leikattu	0	0,00 %
Muu aiemmin mainitsematon sairaus, kennelyskä	1	3,03 %